

Шта је рекао писац Толстој о посланику Мухаммеду

Абдуллах Ел-Канаи

Пред вама је дуго скривана књига у којој један од најпознатијих руских писаца Лав Толстој говори о исламу и описује Посланика Мухаммеда, мир над њим, на најлепши начин, у својој посланици и у својим писмима.

<https://islamhouse.com/813164>

- [Шта је рекао писац Толстој о посланику Мухаммеду](https://islamhouse.com/813164)

- Књига која је била скривана...
- Реч издавача
 - Треба да се зна
- Предговор
 - Толстојева вера
- Увод
 - Толстој: писац који се дивио Мухаммеду
- Лав Николајевич Толстој
 - Биографија једног ванредног писца
- ПРВО ПОГЛАВЉЕ
 - МУХАММЕД, мир над њим
 - Свеопшта упута
- Извори
- ДРУГО ПОГЛАВЉЕ П И С М А

- [Поуке Мухаммеда, мир над њим](#)
- [Толстојев одговор](#)
- [Писмо Лаву Толстоју](#)
- [Ислам је узвишенији од хришћанства Толстој](#)
 - [Одговор Лава Толстоја](#)
- [За муслимане нема другог Бога осим Аллаха, а Мухаммед је Његов посланик Толстој](#)
 - [БЕЛЕШКЕ ИЗ ЈАСНЕ ПОЉАНЕ](#)
 - [Забринута мајка Јелена Векилова](#)
- [Толстој и Накшибендије](#)
- [ТРЕЋЕ](#)
- [ПОГЛАВЉЕ ТОЛСТОЈЕВЕ ИСПОВЕСТИ](#)

- Веровање у Бога
- Зашто? Добро, а шта ће сутра бити?
- Кад би могло да се не постоји
- Пронаћи непознато
- Јединство с Богом
- «Треба пронаћи Бога»
- Не могу да прихватим хришћанство
- Тражење Бога
- «Нисам могао без разлога да дођем на овај свет»
 - Све ово што сам прошао овако могу да објасним:
- ЧЕТВРТО ПОГЛАВЉЕ
 - ДОКУМЕНТИ

Шта је рекао писац Толстој о посланику Мухаммеду

{ماذا قال تولستوي عن محمد صلى الله عليه وسلم}

Књига која је била скривана...

„Мухаммед, мир над њим, се никад није слагао са хришћанским схватањима. За њега човек није могао да буде Бог, нити се сам поистовећивао с Аллахом. За муслимане нема другог Бога осим Аллаха, а Мухаммед је Његов посланик. У томе нема ништа загонетно и тајновито.“

Лав Николајевич Толстој

Реч издавача

Треба да се зна

За Толстојеву посланицу везану за хадисе посланика Мухаммеда, мир над њим, већ се одавно знало међу издавачима, али је реч о тајанственом делу које није могло да буде представљено читаоцима. Јер, интерес светски славног писца какав је био Толстој за говор Мухаммеда, мир над њим, његово сакупљање и објављивање у жељи да то подели са руским народом, било је неизмерно важно за верску и културну јавност.

Толстој је од пробраних хадиса из књиге Хадиси Мухаммеда, мир над њим, индијског учењака Абдуллаха Ес-Сухревердија, направио мању збирку чије је издавање и штампање

заједно са оригиналом захтевало од нас озбиљне напоре и истраживања. Упркос томе што смо знали колико је важно и то што је Толстој само пробрао Посланикове, мир над њим, хадисе и објавио их под својим именом, помислили смо да ће бити боље да направимо пројекат у који ће ући постојећи садржај заједно са елементима који поткрепљују ово дело. Тако смо одлучили да у делу које је пред вама унесемо још нека поглавља са Толстојевом кореспонденцијом која се односи на ислам, као и на неке доживљаје. Урађена су озбиљна истраживања да би се дошло до наведених писама, документи су пронађени и вама их

нудимо у виду верних снимака у задњем делу нове едиције.

Толстојев одабир и штампање хадиса Мухаммеда, мир над њим, само по себи је било догађај у царској Русији, тога смо били сасвим свесни. Визија идеје и осећаја са којима је један Толстој одабрао ове хадисе и напор разумевања могли би бити озбиљна помоћ у ширењу људских хоризоната. Али, најважније од свега је то што је један ванредан човек какав је Толстој, припремио ову збирку, колико год мала била, што је желео да подели то с људима и што је штампао ову књигу, као израз могућности да буде муслиман,

израз дивљења које је осећао према исламу.

Наш циљ посве сигурно није подухват у сврху обмане свести непостојећим случајевима, идејама или текстовима. Напротив, желимо да донесемо документе, информације и изворе, склањајући завесу тајанствености са ствари које постоје и за које смо уверени да су истините. **Толстојеве речи:** „Кад би човек имао право да бира, сваки разуман православац и сваки човек, без сумње и недоумице према исламу, прихватио би само Аллаха и Његовог посланика“ вредни су колико и цела књига података. Људи треба да знају о промени у култури

веровања овог славног писца, као и патњама које су пратиле ту промену.

Расих Јлмаз

Предговор

Толстојева вера

Посланица под називом «Мухаммед, мир над њим, », светски славног руског писца Толстоја, има низ специфичности. Најпре то што је ово дело написано у хришћанској Русији, у периоду пресије, и објављено је 1909. године. Збирку је саставио један од најзначајнијих писаца у Русији и у свету, Лав Николајевич Толстој. Овог, иначе богатог човека,

упознајемо кроз напоре да дође до чврстих и исправних верских уверења. Као другачији од сличних, он није био од оних који шовинистички праве поделу у вери. Склоност исправном и непридавање значаја овосветским вредностима њега су приближили верским истинама.

Мишљења смо да ово дело, које је Л. Толстој сачинио из осећаја дивљења према Мухаммеду, нека је мир на њега, и исламској вери, никога неће изненадити, посебно турске читаоце, као водеће у високој култури и верском знању у савременом свету.

Лав Толстој је саставио ово дело у периоду Царства и објавио га је заједно са другим делима 1909. године. Овим делом Толстој руске читаоце упознаје са Мухаммедовим, мир над њим, хадисима. Смеоно можемо да кажемо да је на овај начин утицао на њихову верску мисао и васпитање. То што је Толстој, који се сматрао верником у Русији у то време, представљао личност Мухаммеда и његове идеје које су се ослањале на божанску моћ, повећали су утицај књиге.

Док су се у периоду Савеза Совјетских Социјалистичких Република Толстојева дела стално и изнова штампала, из неког разлога,

збирка Мухаммедови хадиси којих нема у Кур'ану није објављена.

У првим годинама СССР-а људима је силом натурана «атеистичка» лична карта. Због неприхватања ове исказнице, 1938. године у Русији је погубљено јако пуно људи. У оваквом периоду природно није могло да се очекује да Толстој буде изузетак. **Ако треба да дамо један пример цензуре:** 1978. године (70 година након објављивања дела) у Азербејдану, највећем часопису у Републици Азербејдан, хтели су да у уводном делу ове посланице додају писмо које је Ј. Векилова, супруга једног генерала турског порекла, написала Толстоју, да га преведу на

азери-турски и објаве. Друштво за цензуру из Бакуа није дозволило објављивање. Разлог је био што је тако велики руски писац какав је био Толстој, износио значајне и узвишене мисли о исламској вери и Мухаммеду, мир над њим. Редактор је због овога чекао са објављивањем и након неког времена се обратио за дозволу Москви. Чим је отуд стигло допуштење да може да се објави, посланица и писма су се нашли пред читаоцима. Тако су 1978. године први пут писма у овој књизи објављена у азербeјданској штампи, на азери-турском и руском.

Толстојева посланица и писма су привукла прилично пажње.

Међутим, и такав мајстор пера попут Толстоја, човек који је гајио велико поштовање према исламу, запао је у методолошку грешку одабирајући наслов свом делу. Мислимо да је ислам била вера о којој се није могло учити у Русији, иако није било отворене забране у Руском царству. Управо због тога је Толстој и направио методски ову грешку у одабиру наслова.

Са поновним придавањем важности верским вредностима након слома седамдесетогодишњег трајања Совјетског Савеза, Толстојева посланица је штампана на домаћем, руском језику, 1990. године. Нажалост, Толстојеву грешку

поновио је и издавач Кауибов, који је објавио азербeјџанско издање посланице. Што се тиче нас, на основу исламске терминологије при преводу смо морали да исправимо грешку, сматрајући је техничком. Кад је Толстој објављивао своју књигу, она је носила наслов Мухаммедови хадиси којих нема у Кур'ану. Сматрали смо да овај наслов није тачан, пошто је Кур'ан Аллахов (Божији) говор. Хадис, пак, је говор Мухаммеда, мир над њим. Тачно је да је Мухаммед, мир над њим, одабрани роб, али је он ипак роб. С обзиром на ово, сматрали смо да је исправније да Толстојеву посланицу објавимо под насловом Мухаммед, мир над њим.

Желимо да се дотакнемо још једне ствари: у Русији је била једна жена која је прихватила ислам. Валерија Порохова. Била је удата за једног Арапина и са својим супругом је живела у Саудијској Арабији 11 година. За то време јако је пуно сазнала о исламу и сама је постала муслиманка. Порохова је превела Кур'ан-и Керим на руски језик и теолозима се овај превод свидео. Госпођа Порохова је у медијима јако озбиљно и храбро говорила о Толстоју и исламу.

Између осталог, у совјетским медијима је изјавила да је Толстој пред крај свог живота прихватио ислам и да је оставио опоручу да

буде укопан као муслиман.
Совјетска влада је дуго настојала да сакрије ову чињеницу. Гђа Порохова је, смеоно обелоодањујући ову информацију, успела и да је објави. Према њеној изјави, Толстој је укопан по исламским правилима. Чињеница да на његовом гробу не стоји крст као симбол хришћанства узима се као јасан доказ за то.

Руском народу, посебно руским просветитељима и научницима, Толстој је био драг због огромне снаге коју је поседовао. Његово прихватање ислама би у руском друштву могло да изазове снажан прилив према исламу. Због тога се могућност Толстојевог преласка на

ислам настојала држати тајном. Руска држава није могла да дозволи да је један писац попут Толстоја икако могао да гаји поштовање према исламу или да се у друштву прочује како је постао муслиман. То је разлог што је посланица са хадисима Мухаммеда, мир над њим, дуго времена скривана од људи.

Изражавамо посебно захвалност др. Арифу Арслану који је пажљиво испитао хадисе наведене у овој књизи и друге исламске теме, превео текст на турски и помогао у штампању у Турској.

Проф. др. Телман Хурсидођлу
Алиуев

Вакиф Техмезоғлу Халилов

Баку - Азербейџан

Увод

Толстој: писац који се дивиио Мухаммеду

Било нам је неизмерно драго због сазнања да постоји могућност да је Толстој преминуо као муслиман. Због тога сам свакако осећао понос и због свог доприноса делу у преводу на турски језик које је у вези са ликом Мухаммеда, мир над њим, а које је сачинио такав један геније.

У француском часопису «Match» једном сам прочитао репортажу о

томе како је капетан Цоустеау постао муслиман и нисам могао да поверујем. Исто тако сам 1983. године, у истом часопису, прочитао о Клементу Торезу. Торез је био један од водећих људи Комунистичке партије у Француској. «Људи се више неће окретати комунизму, него Каби, правој Кибли, са комунизмом је готово...» Говорио је он и заједно са супругом Палестинком позирао је и давао је изјаве за новине и часописе. Нису само ова имена међу онима који су били прилично славни кад су постали муслимани. Одемо ли даље у прошлост, о томе је било речи и око принца Бисмарка, Гоегхеа, као и још једног Руса, А. Пушкина и др.

Један од ових осталих био је и Полосин, Министар верских послова Русије, који је постао муслиман у 2000-им, а да о томе није знао нико до писца Алева Алатлија.

Занимљиве су Полосинове речи кад је своје прихватање ислама објавио пред свим руским медијима:

«Јавно сведочим да више нисам ни свештеник ни припадник православне цркве. Сад сам муслиман... Јавно сведочим да сам се окренуо јединој правој вери, као следбеник истинске вере, узвишеног наслеђа свих посланика који су послани с књигом, почев од Аврама.

Одлучио сам да свој друштвени живот обликујем према исправном веровању. Постао сам муслиман.»

Да је Министар верских послова Републике Турске објавио да је постао хришћанин, зар то не би изазвало огромне расправе? Па како је у Русији, код нашег суседа, тврђави православља, одјекнуло ово што је Полосин учинио? То да је 1999. године постао муслиманом епископ Виачеслав Полосин (на положају равном Министру верских послова у Републици Турској), Министар за везе верских организација и јавних удружења при Руској православној патријаршији, Министар Високог совјетског

комитета за слободу мишљења и Народни посланик «ДУМЕ» Представничког дома Руске Федерације, у Турској се није чуло све док о томе није проговорио Алев Алатли.

Полосин је завршио истовремено Филозофски факултет на Московском државном универзитету, Верску школу у Загорску и Дипломатску академију Министарства спољних послова Руске Федерације. **Кад сам овај изненађујући податак прочитао у књизи Алева Алатлија: „Није просветљење на трагу Гогоља, него самилост“, у први мах нисам поверовао. Помислио сам да је**

немогуће да се не чује за овакав један догађај. Међутим, кад сам мало то истражио, схватио сам да сам погрешно.

Након што је јавно обзнанио да је постао муслиман, упитан је шта мисли о опасностима које би то могло да носи. **Овако је одговорио:**
«Сви смо ми пролазни, пре или касније отићи ћемо са овог света. Боље је и душу предати Праведном, него служити илузијама људи!»

Полосин је узео име Али, а и његова је супруга, такође, прешла на ислам. Он је, колико је за сад познато, последњи познати хришћанин из руских степа који је постао

муслиман. Мислиоци Морис Буцаилле и Рогер Грауду су 1978. године прихватили ислам. Кад је то учинио Р. Грауду, осетили смо једнаку радост. Они су у прошлости били носиоци комунистичке мисли. Ми уопште не знамо ко је све, тајно или јавно, прихватио ислам, попут Толстоја.

Толстој је о исламу говорио у време кад је комунизам као идеја био на свом врхунцу. Да би се то урадило у то време, требало је мислити на тортуре и притисак. Толстој је ипак то радио. Радио је то у доба кад је био на свом стваралачком врхунцу и кад није зависио ни о чему, тако да није било могуће тражити таква

оправдања за њега. Нико није могао да каже: «Био је слаб, морао је да се приклони...»

Толстој је, видевши и знајући све то, одабрао хадисе Мухаммеда, мир над њим, и представио их руском народу. Комунизам који је очито био из темеља погрешан или социјализам као нижа форма комунизма, њега нису привлачили и чак на врхунцу, уместо да искористи њихове благодати, Толстој се удаљио да би живео као муслиман. «... За мене је ислам неупоредиво узвишенији од хришћанства. Да је имао право избора, сваки разуман православац и сваки човек без

икакве сумње би прихватио ислам,
Једног Бога и Његовог Посланика...»

Толстој је горњим речима из једног дела писма упућеног Јелени Векиловој исказивао своје отворено дивљење према исламској вери. У другом одељку са малим нијансама у преводу са руског језика, Толстој подвлачи искварена веровања и празноверја у другим религијама, наглашавајући да ислам није запао у стање у којем су се нашле друге вере и да је вера коју је Мухаммед, мир над њим, донео последња и најсавршенија.

И теме одабраних хадиса, кроз појмове «**сиромаштва**» и

«једнакости», имају карактер саветовања руског народа и оних који их обмањују. Са хадисима које је одабрао и објединио у књигу Толстој је желео да истакне како је ислам право место истинске правде и једнакости, истинског братства и пожртвованости, поштовања и љубави према човеку и другом...

За већину хадиса које је Толстој одабрао истражили смо и нашли изворе. Они које нисмо могли да пронађемо можда се налазе изван Кутуб-у Ситте. И Толстој се у писму дотакао умешаног празноверја, неких нејасних ствари у погледу ових хадиса, **описујући их речима:** «макар их мало било, ствари које се

не слажу са разумом и логиком и које скривају истину». Да је Толстој могао и имао прилику да сам учи и проучава Кур'ан-и Керим, уместо што је сазнавао о њему преко коментара, имао би бескрајно шта да говори о исламу.

Претпостављате да морамо да споменемо и четврту карактеристику коју носи овај превод на турском језику. Прво је оно што се добило преводом хадиса са арапског на руски. ... Друго, оно што се променило преводом са класичног на савремени руски језик. Треће, промене при преводу са руског на азери-турски језик и четврто, при преводу са азери-

турског на савремени турски језик. Из овог разлога би требало да се врше даља истраживања на језицима који одговарају култури народа било из писама било из хадиса.

На крају, изражавам сву захвалност уваженој господи, проф. Телман Алијевом и Вакифу Халиловом, који су превели ову збирку и писма на азери-турски, као и Расиху Јилмазу, Председнику Управног одбора Каракуту Јауинлари, који је инсистирао да се ово дело понуди читаоцима и «са жељом и узбуђењем» је чекао да се заврши превођење и цели пројекат.

Ариф Арслан

Истанбул, мај 2005.

Лав Николајевич Толстој

Биографија једног ванредног писца

Рођен је 28. августа 1828. године, на породичном имању Јасна Пољана, у Тулској губернији јужно од Москве, и то као четврто дете једне имућне породице.

Мајку је изгубио још у раној дечачкој доби, а сва брига о његовом васпитању и образовању пала је на оца, Николаја Толстоја. Још као дечак научио је француски и немачки језик. Његова бака и тетке су играле важну улогу у

његовом одрастању у оквиру породице вишег друштвеног слоја. У деветој години му је умро отац од тровања. Након тог догађаја изгубио је и баку, а њега, браћу и сестру је усвојила тетка.

Године 1844. почео је да изучава оријенталне језике на Универзитету у Казану. У то доба је запао у боемски начин живота. Пиће, жене и коцка којима је био обузет у том периоду удаљили су га са напола довршеног студија. Године 1845. окреће се студијама права, али ни њих није успео да заврши, па је након две године избачен.

У деветнаестој години је био власник огромног богатства, као један од наследника у породици. Њему, јако драга породична кућа у Јасној Пољани, му је припала наслеђем, па је ту и наставио да живи.

Године 1851. је отишао у Кавказ, што је на њему оставило дубоки утицај. Док је био на одслужењу војске у једној школи у Кавказу, учествовао је и у борбама против Османлија 1853. године. Следеће године је пребачен у састав војске на Криму, тако да је био учесник и Кримског рата. Из редова војске је изашао 1856. године.

«Детињство», своје прво дело у којем је забележио успомене из детињства, почео је да пише 1851. године, када је имао тек 23 године.

Живот народа у Кавказу који је на њега оставио дубоки утицај, описао је у роману «Хаџи Мурат» 1852. године и «Козаци», а своје доживљаје из Кримског рата у «Севастопољским приповестима» које су објављене 1855. године.

Године 1857. подузео је путовање прво у Немачку, а потом 1860. у Енглеску, Швајцарску и Белгију. У тим земљама се упознао са водећим мислиоцима и писцима.

У Русији се вратио 1861. године. Тада је 22. септембра 1862. године оженио Софију, ћерку угледног московског доктора Берса. Након венчања повукао се на имање и почео је да живи једноставним животом, занимајући се искључиво за породицу и за књижевност.

Године 1863. је почео да пише «**Рат и мир**», дело које се сматра његовим највећим успехом. Писање је довршио 1869. године.

«**Ана Карењина**», дело које се сматра најјачим делом након «**Рата и мира**», почео је да пише 1873. године. Дело је завршио у периоду од скоро пуне три године, у тим

годинама је доживео тешке тренутке због губитка троје деце и своје тетке.

Под утицајем осећаја које је код њега изазвала смрт болесног брата, почео је да пише «Исповести» у којима је описао бескрајни унутрашњи сукоб који се није умањио до краја његовог живота.

«Васкрснуће» је следеће велико дело након «Рата и мира» и «Ане Карењине», али је почео да га пише тек 20 година након завршетка писања «Ане Карењине» 1876. године. У том периоду он је доживљавао велике потресе у свом животу, промене у погледу става

према свету, људима и животу уопште. Упоредо са тим преображајима, он је почео да пише о осећајима према терету теологије и о размишљањима о Богу, човеку, животу и смрти. «Шта је вера», «Смрт Ивана Иљича», «Са чиме човек живи», «Три смрти» и «Манифест смрти» су романи и приче са тим тематикама.

У периоду 1891-1892. године његов дух је тешко погођен проживљавањем оскудице и болести у Русији, а посебно смрћу најдраже ћерке Ванишке која је умрла у седмој години.

Прву реченицу «Васкрснућа» написао је 1896, а цело дело је завршио 1899. године. У исто време је почео да пише «Креутзерову сонату», дело кроз које се осликава његово све неспокојније стање духа.

У моменту кад више није могао да издржи ситуацију сталних свађа које су у породици почеле још у првим годинама брака, оставио је писмо својој супрузи и напустио је кућу у Јасној Пољани. То се догодило 9. новембар 1910. године. Толстој је тада имао 82 године.

Толстој, који је целог свог живота тражио самог себе, суштину живота и Бога, неколико дана након што је

напустио кућу, добио је запаљење плућа док се спремао да отпутује у Бугарску преко Одесе и Истанбула. Толстој је умро на железничкој станици у Астапову, ујутру, у 06:05 , 20. новембра 1910. године.

Према опоруци, укопан је у једном тихом и сеновитом углу Јасне Пољане, у месту где је проживео најлепше дане свога живота и детињства у игри са својом браћом.

ПРВО ПОГЛАВЉЕ

МУХАММЕД, мир над њим

(Л. Н. Толстој је 1908. године прочитао у Индији штампано дело «Хадиси Мухаммеда, мир над њим»)

од Абдуллаха Ес-Сухревердија. Од прочитаних хадиса направио је збирку и иштампао је у руској штампарији «Посредник». Књига је објављена у октобру 1908. године и читаоцима је представљена под насловом «Мухаммедови хадиси којих нема у Кур'ану». Прво поглавље је, заправо, збирка хадиса коју је објединио Толстој. Пошто наслов дела методолошки није био исправан, касније је промењен у «Мухаммед, мир над њим.»)

«У нашем срцу је Аллахов нур (Божије светло), име му је савест.»

Толстој

[Свеопшта упута](#)

Раније смо већ помињали отворено дивљење које је Толстој гајио према посланику Мухаммеду, мир над њим. Оно се родило након ишчитавања хадиса и истраживања збирке хадиса коју је објавио индијски исламски мислилац Сухреверди. Читајући, Толстој је правио забелешке са примерима из сваке области, желећи да руски народ који није знао ништа о Мухаммеду, мир над њим, и масу других читалаца, пријатеља и колега, упозна са Послаником, мир над њим, да учини да га заволе, након чега је припремио малу збирку хадиса, посланицу пуну **«свеопштих упута и савета»**.

Уз Толстојево објашњења речи и поступака Мухаммеда, мир над њим, његове доброћудности, морала, праведности, правичности и још пуно других вредности, није могло да се замисли да то неће да привуче човека «здравог разума». Он је схватио истанчану вредност једног од најоштроумнијих и најсавесних људи на свету, истраживао је и уверио се у то, па је, без сумње, хтео да то подели са људима. И ево, жеља овог ванредног писца сад је пред вама, у букету хадиса које је он пробрао и донео у виду ове збирке.

«Аллаху, упиши моју љубав према теби!»

“Мухаммед, мир над њим, је спавао испод стабла хурме. Пробудио се, а изнад њега је стајао човек са исуканом сабљом у руци:

- 'Мухаммеде, ко ће да те спаси од мене?', упитао га је.

- Аллах, одговорио је он. Ду'сурова сабља је пала на тло. Сад ју је узео Божији Посланик и казао је:

- Добро, а ко ће сад тебе да спаси од мене?

- Нико, рече Ду'сур. Ти си бољи од мене. Посланик, му је одговорио:

- Ја на ово имам више права од тебе.

- Сведочим да нема другог бога осим Аллаха, а да си ти Његов посланик, рече Ду'сур и постаде муслиман. Постао је један од најискренијих пријатеља Мухаммеда, мир над њим. (1)

* * *

„Аллаху, упиши моју љубав према теби. Усади у моје срце љубав према свему оном што и ти волиш. Учини да будем достојан Тебе, да радим само оно што Ти волиш. Учини да за мене Твоја љубав буде виша од љубави према мени самом, мојој породици и мом иметку. Аллаху мој! Молим Те да досегнем Твоју љубав и љубав оних који Тебе

воле. Аллаху мој! Учини ми Твоју љубав дражом од мене самог, моје породице, иметка и хладне воде.“ (2)

* * *

„Колико год истина горка била људима, истину реците!“ (3)

* * *

„Био ти брат у вери онај који чини неправду или онај коме се чини неправда, помози му.

- Аллахов Посланиче! Да ми је брат онај коме се чини неправда, помогао бих му. Али, реци ми, ако је онај који чини неправду, како да му помогнем?, упита неки човек.

- Одвојићеш га од неправде, ометаћеш га. То ће му, без сумње, бити од помоћи, рече Посланик.“ (4)

* * *

Узвишени Аллах је рекао: „Ко уради једно добро дело, имаће их десет сличних, или још више. А ко уради једно лоше дело, уписаће му се то једно лоше дело. А Ја ће све опростити. Ко Мени приђе за педаљ, ја ћу њему за аршин; ко мени приђе за аршин, ја ћу њему за хват. Ко мени дође ходајући, ја ћу њему трком. Ко мени дође са грехом попут света великим, под условом да друга не приписује, ја ћу га са толиким опростом дочекати.“ (5)

* * *

Посланик је рекао: „Аллаху мој, мене оживи као сиромаша, узми ми душу као сиромашу и на Судњем дану са сиромашнима удружи.

Аиша, посланикова жена, **упита:**

- Зашто тако, Allahов Посланиче?

- Зато што ће они, рече Посланик, ући четрдесет година пре богатих Аиша! Воли сиромашне и позивај их ближе у скуп, да и теби Allah буде ближе на Судњем дану.

- Allahу мој! Оживи ме са сиромашнима, душу ми узми са сиромашнима и њима ме придружи.“ (6)

* * *

„Најмилија ствар Аллаху је кад човек од зараде од свог рада помогне оном који нема довољно.“
(7)

* * *

„Нико не попије бољи гутљај него кад прогута своју љутњу.“ (8)

* * *

„Ниједан од вас неће бити прави верник све док свом брату не буде желео оно што сам себи жели.“ (9)

* * *

„Пакао је опасан стварима које пријају души; Рај, пак, опасан је стварима које душа неће.“ (10)

* * *

Узвишени Аллах је наредио:
„Човече, да се само по мојим законима владаш, владао би се по мени и лично. Кажеш: овако је било, овако ће бити...“ (11)

Значи, да се човек правилно понаша према законима природе и живота, Узвишени Аллах би му донео жеље на место и испунио би му све што моли. (Абдуллах Ес-Сухреверди)

* * *

„Не оптерећујте срце сувишним
јелом и пићем.“ (12)

* * *

Кад је Аллах створио жељу, учинио
је да се она љуља час овамо час
онамо (баш како се стабло хурме
њише десно лево), па је ојачао
брдима око ње и жеља се добро
усадила.

Анђели су се у чуду нашли пред
снагом грана.

- Господару наш, рекоше, јеси ли
створио нешто јаче од ових брда?

- Јесам, створио сам гвожђе.

- Јеси ли створио нешто јаче од гвожђа? Упиташе.
- Јесам, створио сам ватру, рече Узвишени Аллах.
- Јеси ли створио нешто јаче од ватре? Наставише са испитивањем.
- Јесам, створио сам воду.
- Јеси ли створио нешто јаче од воде?
- Да, створио сам ветар, поново одговори Узвишени Аллах.
- А од ветра јеси ли нешто јаче створио?
- Јесам, створио сам дете човека, рече и настави:

- Ако он десном руком да садаку,
тако да лева рука то не види (то је
онда јаче). (13)

* * *

Узвишени Аллах поручује: «Ја сам
тајна ризница. Желио сам да се зна,
па сам створио човека.» (14)

* * *

Немој лоше ни на кога. Чак и да то
неко уради теби и изнесе на видело
твоје срамоте, ружне ствари, ти
немој обелоданити и ширити
његове. (15)

* * *

Узвишени Аллах је неке ствари учинио строгом обавезом, не будите немарни према њима. Поставио је границе да се не би запало у грех, па немојте прекорачивати те границе. Неке ствари је забранио, па то и не чините. О неким стварима није говорио, али не зато што је то заборавио, него из милости према вама, па то немојте реметити истражујући. (16)

* * *

Ако неко покаже самилост према Аллаховим створењима, и Аллах ће бити самилостан према њему. Чини добро према људима не гледајући на њихову доброту или злобу. Чини

добро другима да то буде сметња њиховој злоби. (17)

* * *

Упитан је Мухаммед, **мир над њим:**

- **На чему се заснива веровање? Он је овако одговорио:**

- Желите другима оно што желите себи; не желите другима оно што не бисте пожелели себи. (18)

* * *

Искреност једног муслимана се мери према бескорисности у стварима у којима му није довољна његова снага. (19)

* * *

Узвишени Аллах је сачинио путеве са зидовима с обе стране; преко зидова су застори, а врата су испод отворена. Направио је и један пут према њима; на почетку пута стоји стражар и онима који иду према капији овако говори:

- Само право идите и не лутајте никуда.

Потом стражар који стоји горе изнад говори:

- Не улазите кроз ову капију, да не пропаднете.

Овај пут, то је пут живота. Отворена врата су послови које Узвишени Аллах сматра опасним. Застори који

падају преко врата су границе које је поставио Аллах. Први стражар је Аллахов говор. Други пак стражар је страх од Аллаха у срцу сваког човека.

[Овај хадис је Толстој унео у збирку са грешкама у преводу и преносу. **Превод који смо направили према извору гласи овако:**]

- А који је прави пут (**сират ул-мустеким**)? Упитао је један човек. **Аллахов Посланик му је овако одговорио:**

- Мухаммед, мир над њим, нас је оставио на једном крају сират ул-мустекима. Његов други крај иде у Рај. Десно и лево од овог главног

пута има других споредних путева. На сваком од њих стоје људи и позивају отуд оне који пролазе. Ако неко залута на овај споредни пут, тај ће пут да га одведе у ватру. Онај ко остане на исправном путу, тај ће да доспе у Рај. Кад је Ибн Мес'уд ово објаснио, проучио је овај ајет (стих из Кур'ана):

«Ово је мој прави пут, па следите га. Немојте да залутате на друге путеве, јер ће они да вас одведу од Аллаховог пута» (20)

* * *

- Сваки муслиман треба да даје садаку (милостињу), рекао је.

- А ако нема? Упитан је.
- Радиће својим рукама, па ће да троши и за себе, а и даће садаку, одговорио је.
- А ако нема снаге да ради? Упитали су.
- У таквој ситуацији помоћи ће оном ко је у тешкој ситуацији, рече.
- А ако ни то не може?
- Онда ће да наређује оно што је добро.
- А ако ни то не уради, поново је упитан.

- Нека чува себе од тога да неком не учини шта лоше. Јер, и то је садака (милостиња), рекао је. (21)

* * *

Гледање са страшћу је блуд. Ако се жена украси и оде на мушки скуп да би се показала, онда је то блуд, као и гледање са пожудом. (22)

* * *

Вабиса Ибни Ма'бед је рекао:
Дошао сам код Божијег Посланика,
а он ми је казао:

- Јеси ли дошао да ме питаш шта је добротинство?

- Да, рекао сам. Он ми је онда казао:

- Говор срца.

- Добročинство је оно нашта срце пристаје да се уради и што сматра одговарајућим.

Грех је, пак, оно што те гризе изнутра, што буди сумњу и отпор чак и да се не знам колико фетви (мишљења учењака) да као допуштење да се нешто уради. (23)

* * *

Све док не будете имали своју веру, нећете приспети до Аллаховог царства. Све док не будете волели једни друге, нећете постићи оно што желите. (24)

* * *

Доброта и покорност знак су
веровања; брбљивост и лакомислен
говор су знак дволичњаштва. (25)

* * *

Боље остати сам него бити са
насилницима. Боље бити са добрим
људима него бити сам. Подучавати
оног ко жели да научи боље је него
ћутати. Ћутати је боље од празног
говора. (26)

* * *

Аллах увек награђује оне који не
показују срцбу него је савладавају.
(27)

* * *

Шта год ко да уради мери се према намери његових поступака.

(Поступци према намери.) (28)

* * *

Узвишени Аллах узима за госта онога ко живи од онога што је сам зарадио. (29)

* * *

Прави је онај који је пред невољом стрпљив и постојан. (30)

* * *

Истинска понизност је глава свих добротина. (31)

* * *

Нема имана без понизности и
разумевања. (32)

* * *

Будите истрајни у чињењу
међусобног добротинства. (33)

* * *

Јурио сам према Светлу, и у Светлу
живим. (34)

* * *

Најбољи межу вама је онај који кад
га снађе добро, захваљује Аллаху,
кад га снађе невоља, стрпи се. Он ће
увек бити од Аллаха награђен. (35)

* * *

Кад се људи који су нашли Прави пут не би сукобљавали, не би с тог пута скретали. (36)

* * *

Аллаху највећи непријатељи су они који су узверовали, а чинили су неправду и злочин. (37)

* * *

Кабур (гроб) је први од оносветских станишта. (38)

* * *

Најсветији рат је победа човека над својом душом. (39)

* * *

Један сат рада је бољи од једне године уживања. (40)

* * *

Ибадет (богослужење) је преближавање Аллаху уздизањем душе верника који упућује молбу. (41)

* * *

Смрт је мост, доста досту приближава. (42)

* * *

Моје сиромаштво је извор моје части. (43)

* * *

Прави верник је онај који је искрен према Аллаху, који живи задовољан према Његовим одредбама и у нади за Његову милост. (44)

* * *

Блуд очију је гледање, блуд језика је говор. Душа осећа жељу и пожуду. И органи то чине потврдним или лажним. (45)

* * *

Најмрзнија ствар Узвишеном Аллаху је показивање мушкараца и жена у ибадету. (46)

* * *

Узвишени Аллах је самилостан према онима који се издржавају од своје зараде, а не према онима који се издржавају просећи. (47)

* * *

Ко буде у великој муци, и његова награда ће бити толико велика. Ко се нађе пред још већим невољама, и његова награда биће још већа. Узвишени Аллах доиста кога више воли, толико га на веће муке ставља. (48)

* * *

Мухаммед, мир над њим, је имао навику да кад заврши молитву, проучи ову молбу:

„Аллаху мој! Молим за моју чврсту веру у Тебе. Молим да будем спреман за Прави пут. Падам ти ничице уздајући се у Твоју милост и помоћ. Молим се Теби који бришеш моје грешке, који си ми дао чисто срце и језик са исправним говором. Молим се Теби који ми препоручујеш чињење добра и чуваш од злих дела и грешака. Молим Те за опрост греха која сам учинио тајно или отворено.“ (49)

* * *

Знате ли шта је то што квари нашу веру и уништава је?

«Грешке тумача; наопаке расправе
лажних преносилаца и заповеди
владара који су скренули с пута. (50)

* * *

Жена је други део човека. (51)

* * *

Ако се наука запостави, она се губи;
нестаје у рукама оних који је не
заслужују. Прави учењак је онај
који своје знање примењује у
животу. (52)

* * *

«Узвишени Аллах неће ученим
људима одузети њихово памћење,
него ће учинити да их нестаје са

лица земље. На крају на Земљи неће остати учењака. Људи ће између себе бирати незналице за лидере. Они ће бити питани о проблемима, а неће знати ништа, али ће издавати правна мишљења. Најзад ће увалити у глупост и себе и људе. (53)

* * *

Неће проћи пуно, а доћи ће време кад од ваше вере осим имена неће остати ништа. Од Кур'ана, осим његовог облика, неће остати ништа. У џамијама се тада више неће учити о знању и вери. Неће се служити Аллаху. Људи од вере, учењаци, људи, сви ће се окренути на лоше, међу њима више неће бити

дискусије и размене гледишта; људи ће изаћи из вере и назадовати. (54)

* * *

Учење је строга обавеза за сваког муслимана. Подучавати знањем недостојног личи на стављање драгог камења, бисера и злата о врат свиња. (55)

* * *

Знање је у три облика: једно је право и иди за њим. Друго те скреће с пута, чувај се њега. Треће пак, је у непознатим стварима, одговор за њих тражи код Аллаха. (56)

* * *

Прави верници не умиру. Они се само селе из пролазног у вечни свет. (57)

* * *

Истински верник захваљује Аллаху кад му је добро, а тражи помоћ од Аллаха кад га погоди невоља. (58)

* * *

Уздај се у Аллаха и не буди немаран и кад своју камилу вежеш за колац. (59)

* * *

Овај свет и све благодати на њему су вредни, али највредније од свих благодати су добре жене. (60)

* * *

Знам да је «све осим Аллаха пролазно». Нико осим Лебида то не рече. (61)

* * *

Идите за истином, суздржавајте се од лажи. (62)

* * *

Истинском вернику не приличи да неког срамоти, да чини неприличне ствари или да говори бескорисне речи. (63)

* * *

Немојте у лице бацати грешке људи, поготово ако их и сами имате. (64)

* * *

Нема лепше ствари него ли више
ћутати, а душу упућивати на добро.

(65)

* * *

Кад говорите, будите искрени; кад
обећате, одржите то; враћајте своје
дугове; не унесите глупост у своје
мисли и послове; чувајте своје руке
од растрошности и ружних ствари.

(66)

* * *

Узвишени Аллах наређује да се
односимо фино, уравнотежено и са
поштовањем, да никоме неправду не
чинимо. (67)

* * *

Било ко да нас позива на чињење
насиља, тај није од нас. Ни онај који
свој народ оставља у незнању и
лажи, није од нас. Није од нас ни
онај који свој народ излаже
тешкоћама и невољи. (68)

* * *

Леп разговор се са драгим човеком
води без речи и језика. (69)

* * *

Није истински верник онај ко не
жели свом брату исто оно што жели
и сам себи. (70)

* * *

Муслиман је онај од чијег језика и руке није видео штете други муслиман. Верник је онај код кога је народ сигуран за свој живот и иметак. (71)

* * *

Оне који наносе штету људима језиком ибадет (богослужење) не чисти. (72)

* * *

Знате ли шта је боље од обављања молитве, поста и чињења добра?

Помирити завађене. Јер, злоба, одбојност и непријатељство човека остављају без награде од Аллаха.

(73)

* * *

Узвишени Аллах није створио ништа лепше од ума и памети. И богатство је људима дао само ради тога. Аллах се разумом поима. (74)

* * *

Узвишени Аллах је Милостив и милостиво поступа. Оно што даје милостивима, он неће дати жестоцима и љутима. (75)

* * *

Снажни, јаки људи су они који не умањују заслуге људи него се сустежу у својој љутњи. (76)

* * *

Право богатство није велик иметак
него ситост срца. (77)

* * *

Абдуллах Ибн Мес'уд овако говори:

Божији Посланик је био уснио на
једној поњави. Кад је устао, на њему
су остали трагови поњаве на којој је
лежао. «Аллахов Посланиче, да ти
ми ставимо један душек», рекосмо
му. На ово Божији Посланик рече:

- Колико сам ја везан за овај свет? Ја
сам на овом свету само попут
путника јахача који се склони у сену
дрвета, а онда отуд устане и оде.
(78)

* * *

Кад гледате људе који су богатији и лепши од вас, не заборавите да су они ниже од вас. (79)

* * *

Кад један од вас има више иметка или је лепши, нека окрене поглед на оног ко је ниже. Овако треба урадити да бисте видели како је мали нимет (благодат) који је Аллах вама дао. (80)

* * *

Дошао је један човек Аллаховом Посланику:

- Аллахов Посланиче, ја тебе волим, рече.

- Пази шта говориш, рече му
Посланик.

- Тако ми Аллаха, ја тебе волим,
човек понови ово три пута.

На ово је казао Божији Посланик:

- Ако ме волиш, спремим онда оклоп
сиромаштва. Зато што до оног ко
мене воли сиромаштво стиже брже
од бујице која јури свом циљу. (81)

* * *

На сваки људски зглоб, **сваки дан**
човек треба дати милостињу:

Милостиња је помирити праведно
два човека.

Милостиња је помоћи некоме да на коња узјаше или помоћи му да натовари терет на коња.

Милостиња је лепа реч.

Милостиња је сваки корак који учиниш на путу вршења молитве.

Милостиња је уклањање сметње која стоји на путу пролазницима.

(82)

* * *

Узвишени Аллах поручује: “Сваком ко према Моме досту (оном ко Ми ихласом робује) непријатељство покаже, ја ћу објавити рат. Мој роб Ми се не може приближити ничим

што би ми било драже од ствари
које сам му прописао као обавезу.

Мој роб Ми је све ближи са
добровољним делима (поред
редовних обавезних дужности), а на
крају га ја заволим.

Кад заволим Свог роба, ја постајем
ухо којим слуша, око којим гледа,
рука којом хвата, нога којом хода.
Шта год да затражи од мене, ја ћу
му то сигурно дати; ако потражи
уточиште код мене, ја ћу му га
пружити.“ (83)

* * *

Знање за Аллаха и веровање чисте људско срце као што гвожђе чисти снага трења. (84)

* * *

Свако добро дело је милостиња.

У једном другом ривајету (предаји):
«Добро дело је и кад сретнеш свог брата насмејан, и кад досипаш воду из своје посуде у посуду свога брата.» (85)

* * *

(Једном) код Аллаховог Посланика је дошла група заробљеника. Међу њима је била жена која се нашла одвојена од свога детета, па је од силне жеље грлила свако дете које је

срела, узимала га на прса и дојила.
Божији Посланик (показујући на жену) онима око ње рече:

- Да ли би могли бацити у ватру дете ове жене?

- Никад, рекосмо.

На то је одговорио Аллахов
Посланик:

- Видите, Узвишени Аллах је самилоснији према Својим робовима него ова жена према своме детету. (86)

* * *

Свако ко узима само за себе оно што је створено ради свих крив је и одговоран пред законом. (87)

* * *

Дајте његово право оном ко ради док му се још зној на челу није осушио (док се још одморио није). (88)

* * *

Буди благ према људима, не буди груб. Добро се владај с њима, не буди одбојан. Да сретнеш јевреје и хришћане, па те питају за кључ Раја, објасни им да да је кључ Раја сведочење Аллаховог Постојања и Јединства. (89)

* * *

Милостиња је осмех који ћеш показати свом брату. Милостиња је наређивање добротинства и препорука да се чува од лоших ствари. Милостиња је пут показати неком ко се изгубио; милостиња је помоћи неком ко не види; милостиња је подићи и бацити с пута (ствари као што су) камен, трн, кост; милостиња је долити из своје посуде воду у посуду свог брата. (90)

* * *

Према људима будите милостиви, па ће и Аллах бити према вама милостив. (91)

* * *

Утешити неког човека лепом речју, учинити да заволи правду и право према другом, боље је од невољног поштовања писаних закона. (92)

* * *

Ако опростите подругљивцу у вашој ствари, код Аллаха ће то бити примљено на већем степену. (93)

Извори

(1) Ахмет Давудоглу, Сахих-и Муслим, превод и коментар, X, 55; Исмаил Мутлу, Пеугамберимизин Муцизелери, стр. 420.

(2) Тирмизи, Да'авāt 74, (3485).

(3) Тирмизи, Фитен 26, (2192).

(4) Бухārī, Мезалим 4; Икрах 6.

Посебно види: Тирмизи, Фитен 68.

(5) Муслим, Зикир 22.

(6) Тирмизи, Зухд (2353).

(7) Карс: Тергиб ве Терхиб

Терцүмеси: Хадислерле Ислам,
Ц.ИИ, стр. 290; 317.

(8) Карс: Тергиб ве Терхиб

Терцүмеси: Хадислерле Ислам, Ц.В,
стр. 325-337.

(9) Бухārи, Иман 7; Муслим, Иман

71-72; Тирмизи, Кіуамет 59; Несāī,

Иман 19, 33; Ибну Мāце,

Мукаддима 9.

(10) Бухārī, Рикак 28; Муслим, Ценнет 1; Ебӯ Дāvūd, Суннет 22; тирмизи, Ценнет 21; Несāī, Еумāн 3.

(11) Извор није пронађен.

(12) Слично видети: Тергиб ве Терхиб Терцүмеси: Хадислерле Ислам, Ц.ИВ, стр. 363-376.

(13) Тирмизи, Тефсир, Муаввизатеун 2, (3366).

(14) Ел-Ацлуни, Кесфү'л-Хафа, ИИ, 132 (2016).

(15) Извор није пронађен.

(16) Дāрекутни, ес-Сүнен, ИВ, 184.
Посебно види: Хāким, ел-Мүстедрек, ИВ, 115"(15).

(17) Карс: Тирмизи, Бирр 16, (1925);
Ебӯ Дāvӯд, Едеб 66, (4941).

(18) Карс: Бухārī, Иман 6; Мӯслим,
Иман 71, (45); Несāī, Иман 19,
(3,115); Тирмизи, Сīфату'л-Кīуамет
60, (3517); Ибну Мāце, Мукаддима
9, (66).

(19) Извор није пронађен.

(20) (Ен'ām, 6: 152) (Аует, Резīн
Ибну Муāвиуе'нин илāвесидир).

(21) Бухāри, Зекāt 30, Едеб 33;
Мӯслим, Зекāt 55, (1008).

(22) Рамузī 'л-Ехадис, 2: 341 (6).
Карс: Бухāри, Исти'зāн 12, Кадер 9;
Мӯслим, Кадер 9; Муслим, Кадер

20, (2657); Ебу Дāvūd, Никāх 44, (2152).

(23) Ахмед б. Ханбел, Мүснед, ИВ, 227-228; Дāримī, Бүуї' 2.

(24) За најближе видети: Тирмизи, Кіуамет 46, (2490); Мүслим, Ценнет 63, (2865).

(25) Видети Карс: Тирмизи, Кіуамет 46, (2490); Тирмизи, Бирр 77, (2019).

(26) Карс: Тергиб ве Терхиб
Терцүмеси: Хадислерле Ислам, Ц.
ИВ, 431-446.

(27) Таберани, Муцемү'с-Сағир
Терцүме ве Серхи (Исмаил Мутлу),
ц. ИИ, стр. 289.

(28) Бухāри, Бед'ү'л-ваху 1, Имāн 41, Никāх 5, Менāкибу'л-енсар 45, Итк. 6, Еумāн 23, Хиуел 1; Мүслим, Имāрет 155. Посебно види Ебӯ Дāvӯд, Талāk 11; Тирмизи, Фезāиллү'л-цихād 16; Несāī, Тахāрет 60; Талāk 24, Еумāн 19; Ибни Мāце, Зүхд 26.

(29) За најближе види: Мүрсид, 3.0, Хадис бр. 7212.

(30) За најближе види: Бухārī, Тефсир, Хā-мим, ес-Сецде (Фуссилет) 1.

(31) За најближе види: Тирмизи, Бирр 77, (2019).

(32) За најближе види: Тирмизи, Бирр 77, (2019).

(33) Извор није пронађен.

(34) Извор није пронађен.

(35) Мүслим, Зүхд 64, (2999).

(36) Тирмизи, Тефсир, Зухруф, (3250); Ибну Мāце, Мукаддима 7.

(37) Извор није пронађен.

(38) Тирмизи, Зүхд 5 (2309).

(39) Федā'иру'л-Цихад 2, (1621).

(40) Извор није пронађен.

(41) За најближе види: Тирмизи, Даавāt 112, (3542).

(42) Сүуути, А́леми Терцүмеси, стр. 39.

(43) За најближе види: Тирмизи, Зүхд 36, (2351).

(44) Извор није пронађен.

(45) Бухāри, исти'зāн 12, Кадер 9; Мүслим, Кадер 20, (2657); Ебү Дāvүд, Никāх 44, (2152).

(46) Карс: Бухāри, Тефсир, Нун ве'л-Калем 2, Тефсир, Ниса 8, Тевхид 24; Мүслим, Имāн 302, (183).

(47) Извор није пронађен.

(48) Карс: Муватта, Келām 8, (2,986); Тирмизи, Зүхд 57, (2400).

(49) Карс: Бухāри, Техеццүт 1, Даавāt 10, Тевхид 8, 24, 35; Мүслим, Салāt'л-Мүсāфирин 199, (769); Муватта, Кур'āн 34, (1, 215, 216); Тирмизи, Даавāt 29, (3414); Ебү Дāvүд, Салāt 121, (771); Несāй, Киуāму'л-Леул 9, (3, 209, 210).

(50) Није нађен сличан хадис.

(51) Извор није пронађен.

(52) Карс: Бухāри, Илим 34, И'тисам 7; Мүслим, илм 13, (2573); Тирмизи, илм 5, (2654).

(53) Бухāри, Илим 34, Мүслим, Илим 13. **Посебно види:** Бухārī, И'тисām 7; Тирмизи, Илим 5; Ибни Мāце, Мукаддима 8.

(54) Извор није пронађен.

(55) Ибну Маце ве диђерлери,
Тергиб ве Терхи Терцүмеси
(Хадислерле Ислām), Ц.И, стр. 129.

(56) Извор није пронађен.

(57) Извор није пронађен.

(58) Мүслим, Зүхд, 64, (2999).

(59) Тирмизи, К1уамет 61, (2519).

(60) Мүслим, Радā' 64, (1467); Несāī,
Никāх 15, (6, 69).

(61) Извор није пронађен.

(62) Карс: Тирмизи, К1уамет 61,
(2520); Несāī, Есрибе 50, (8, 327,
328).

(63) Карс: Тирмизи, Тефсир, Хуцурат (3264); Ебӯ Дāvӯд, Едеб 71, (4926).

(64) Карс: Бухārī, Едеб 57, 58; Мӯслим, Бирр 28-34, (2563-2564); Ебу Дāvӯд, Едеб 40, 56, (4882, 4917); Тирмизи, Бирр 18, (1928), 85, (2033).

(65) Извор није пронађен.

(66) Карс: Бухārи, Имāн 24, Мезāлим 17, Цизуе 17; Мӯслим, Иман 106, (58); Ебу Дāvӯд, суннет 16, (4688); Тирмизи, Иман 14, (2634), Несāи, Иман 20, (8, 116).

(67) Карс: Бухārи, Иститабе 4, Исти'зāн 22, Едеб 35; Мӯслим, Бирр 48, Селām 10. [Посебно види:](#)

Тирмизі, Исти'зән 12; Ибни Мәце, Едеб 9.

(68) За најближе видети: Мүслим, Иман 164, (102); Тирмизи, Бүуї' 74, (1315); Ебү Дәвүд, Бүуї' 52, (3452); Ибну Мәце, Тицарāt, 36, (2224).
Текст Муслимов.

(69) Ебү Дәвүд, Едеб 125, (5150).

(70) Бухāри, Иман 6; Мүслим, Иман 71, (45); Несāи, Иман 19, (3, 115); Тирмизи, Сифату'л-Кіуамет 60, (3517); Ибну Мәце, Мукаддима 9, (66).

(71) Тирмизи, Иман 12, (2629); Несāи, Иман 8, (8, 104, 105).

(72) Карс: Тирмизи, Бирр 85, (2033).

(73) Карс: Тирмизи, Салāt 266,
(360); Мүслим, Бирр 36, (2565);
Муватта, Хүснү'л-Хулк 17, (2, 908);
Ебу Дāvīд, Едеб 55, (4916);
Тирмизи, Бирр 76 (2024).

(74) Извор није пронађен.

(75) Карс: Бухāри, Иститāбе 4,
Исти'зāн 22, Едеб 35; Мүслим, Бирр
48, Селām 10. **Посебно види:**
Тирмизи, Исти'зāн 12; Ибну Мāце,
Едеб 9.

(76) За најближе види: Бухārī, Едеб
76; Мүслим, Бирр 107, (2760);
Муватта, Хүснү'л-Хулк 12, (2, 906).

(77) Бухāри, Рикак 15; Мүслим, Зекат 130. **Посебно види:** Тирмизи, Зүхд 40; Ибни Мāце, Зүхд 9.

(78) Тирмизи, Зүхд 44.

(79) Бухārī, Рикак 30; Мүслим, Зүхд 8, (2963); Тирмизи, Кіуамет 59, (2515).

(80) Бухāри, Рикак 30; Мүслим, Зүхд 8, (2963); Тирмизи, Кіуамет 59, (2515).

(81) Тирмизи, Зүхд 36, (2351).

(82) Бухāри, Сулх 11, Цихād 72, 128; Мүслим, Зекāt 56. **Посебно види:** Мүслим, Мүсаафирīн 84, Ебу Дāvїд, Татавву 12, Едеб 160.

(83) Бухāри, Рикāк 38.

(84) Извор није пронађен.

(85) Бухāри, Едеб 33; Мүслим, Зекāt 52, (1005); Ебу Дāvūd, Едеб 68, (4947); Тирмизи, Бирр 45 (1971).

(86) Бухāри, Едеб 18; Мүслим, Тевбе 22. **Посебно види:** Ебү Дāvūd, Ценāиз 1; Ибни Мāце, Зүхд 35.

(87) За најближе видети: Бухāри, Истикрāз 2; Бухāри, Хумс 7.

(88) Тергиб ве Терхиб Терцүмеси: Хадислерле Ислām, Ц. ИВ, стр. 169.

(89) Извор није пронађен..

(90) Тирмизи, Бирр 36, (1957).

(91) Бухари, Тевхид 2, Едеб 27;
Мүслим, Федаил 66, (2319);
Тирмизи, Бирр 16, (1923).

(92) Извор није пронађен.

(93) Извор није пронађен.

ДРУГО ПОГЛАВЉЕ П И С М А

Поуке Мухаммеда, мир над њим

Руски писац Л. Н. Толстој прочитао је 1908. године књигу Хадиси Мухаммеда, мир над њим, од Абдуллаха ес-Сухревердија, а која је била објављена у Индији. Толстој је од прочитаних хадиса направио збирку и понудио је на штампање руској штампарији Посредник (октобра 1908.) под називом

Мухаммедови хадиси којих нема у Кур'ану. Сам Толстој је био верник и добро је познавао различите верске теме. Његово гледиште у односу на ислам, може да се уочи и кроз писма (посебно оно од 15. марта 1909. године) која је писао г-ђи Јелени Векиловој, Рускињи удатој за генерала Ибрахим-агу, пореклом Азербејџанца.

У Русији тог времена, иако су сами хтели да пређу на ислам ради опште ситуације у азери-турском друштву, или у породици, родитељи који су различите вере нису вршили притисак у погледу промене вере своје деце. Управо о овоме је Јелена Векилова упознавала свог

савременика Толстоја којег су занимала ова кретања и размишљања. Тражила је савет у погледу тога шта да уради, коју је веру боље да упише у личне папире своје деце. Толстој јој, наравно, није ускратио одговор.

Ислам, последња и највећа вера...

Толстој

Толстојев одговор

«... Што се тиче давања већег значаја исламу него православној (хришћанској цркви у Русији), ја сам пуног срца сагласан томе. Колико год то било чудно рећи, за мене је ислам неупоредиво узвишенији од

хришћанства. Кад би човек имао право избора, сваки разуман православац (**хришћанин**) и сваки човек, без икакве сумње и недоумице, би прихватио ислам, Једног Аллаха и Његовог Посланика.

Зашто? Зато што са Тројством, тешком и неразумљивом божанственошћу (**Отац-син и Свети Дух**), са претајанственом Марија Аном, свецима, њиховим представљањима и компликованим церемонијама... и не би могло бити другачије. Ислам се морао уздићи изнад толико искварених веровања која су заузела место темељним верским доктринама и у једном

периоду су прерасла у црквена веровања. **Обратимо пажњу на ово:**

Ислам се појавио 600 година после хришћанства. Све на свету се развија, усавршава. Као што се и сваки поједини човек сазрева, исто тако сазрева и цело човечанство, постаје савршеније. Значење, бит људског живота су верска поимања. Усавршавање вере, пак, представља олакшавање њеног разумевања и разјашњавање најразличитијих тајних мисли.

На расветљавању верских вредности и истина скривених у тајанственим тминама радили су највећи умови човечанства још од најстаријих

времена. Рачуна се да су они поставили основе свих великих вера. Пре свега, ако узмемо религије за које знамо, највише верске вредности садржане су у индијским Ведама, а после и у упутама Мојсија, Буде, Конфучијеа, Лао Цеа, Исуса и Мухаммеда. Сви иницијатори великих религија били су људи који су то извлачили из старих верских значења на много дубљи, много лакши и уму разумљивији начин. Ипак, они су и поред тога опет били «људи», па иако су истину у потпуности разоткривали испод плашта погрешака, нису могли све да објасне.

Помислимо само, иако ови људи нису поступали погрешно, након њих су дошли њихови ученици, далеко ниже разине, који су преокренули схватање истине у свој њеној дубини, све у намери да улепшају стварност, да је прилагоде свакоме, а при томе су додали доста непотребних и нарочито чудних ствари. Као резултат тога је отежано исправно схватање истине за човека. Колико год истраживали вере, колико год више теолог разјашњавао стварност, на овај начин се све више удаљава од основе, а те промене сакривају и замагљују истину.

Кад је реч о овоме, и у најстаријим религијама има толико необичности и сваке врсте изврнутих веровања, и измишљотина које скривају лице стварности. Једнако као у најстаријим религијама - будизму, браманизму, конфучијанству, тога има и у таоизму, светским религијама – хришћанству и јеврејству, и, колико год мало, али има, и у овој последњој и највећој вери – исламу...»*

У мом срцу је Аллахов нур (светло), његово име је савест.

Толстој

[Писмо Лаву Толстоју](#)

Прошло је од тад шест година. Међутим, нити се очинско срце Ибрахим-аге умирило, нити је мајчинско срце Јелене Векилове престало немирно да куца. Оно главно што су чекали било је којој вери ће да служе њихови синови. Бог им је подарио и треће дете. Ћерка Рејхан је имала тринаест година. «Куда би могли да оду и од кога би могли да добију разуман савет», размишљали су. Официјални државни кругови и теолози нису могли да помогну у проблему породице која се нашла у безизлазној ситуацији.

Између генерала Ибрахим-аге, његовог старијег сина Бориса

(Фариса) са Технолошког института у Петерсбургу и млађег, Клебија (Галиба), који је био официр војне школе Алексејев у Москви, започео би се често озбиљан разговор о питању вере у овој ситуацији:

«Ко смо ми, којем народу припадамо?»

Оваквим упорним пропиткивањем браћа су се често обраћали својим родитељима, тражећи решење свог проблема.

Погледајте како Фарис (Борис) Векилов прича о овој ситуацији:

«Било ми је 19 година. Упоредо са школским обавезама, није ме

напуштала мисао о преласку на ислам. Околности 1904.-1905. године требало је да помогну остваривању ове моје намере. Ситуација са лоше замишљеним руско-јапанским ратом, револуционарним духом међу народом, присилила је царску владу да донесе неке либералне одлуке.

Године 1904. објављен је «Манифест о слободи вере». Онима који су из било ког разлога напустили веру родитеља, сад им је било дозвољено да јој се врате. Човек је требао само да то жели и све би било решено. Моји родитељи су били искусни људи и кад сам тек био дошао у Петерсбург нису

видели смисла да потезу ово питање у непосредној близини поборника православне (хришћанске) религије. У писму које је моја мајка упутила Лаву Толстоју може да се примети са колико пажње је размишљала о поступцима. Да би избегли неугодне догађаје, доста смо каснили са спровођењем намере у дело. Мој отац (Ибрахим-ага Векилов) и мајка Јелена Векилова су закључили да нико други осим интелегентног писца Лава Толстоја не би могао дати разуман одговор на ово озбиљно породично питање.»

Јелена Векилова, 2. марта 1909. године, из Тифлиса пише писмо

Толстоју и говори о индивидуалном
продичном ставу према вери.

«Драги наш професоре, Лаве
Николајевичу,

Немам речи да искажем извињење
што сам Вас омела својим писмом.
Знам да је много оних који попут
мене желе од Вас да добију умно
мишљење. Ја се и поред тога опет
обраћам Вама, пошто ме је живот
довео пред питање на које нисам у
стању сама да одговорит.

Покушаћу да Вам укратко објасним
шта желим. Имам педесет година.
Мајка сам троје деце. Муж ми је
муслиман. Венчали смо се законски
(верско венчање нисмо обавили).

Наша деца су хришћани. Ћерка ми има 13, а један син 23 године и тренутно студира на Технолошком институту у Петерсбургу. Други син има 22 године и официр је у војној школи Алексејев у Москви. Моји синови траже од мене дозволу да прихвате веру свога оца. Шта би требало да урадим? Ја знам да је то сад могуће, а у исто време знам и за лоше релације са страним сународницима који овде живе. Моје синове на ову идеју нису поставили породични проблеми. Они овим не очекују ни материјално побољшање нити имају неки посебан статусни интерес. Они само имају за циљ да помогну татарском (азери-турском) народу који је остао

непросвећен. Постајање његовим делом и међусобно испомагање за њих је равно вери. Ја се, међутим, бојим да их својим размишљањем не упутим у погрешном правцу. Ја сам усамљена у овим бригаама... ах...кад бих Вам само могла написати све о својим јадима, мукама, својим унутрашњим сукобима... Пишем ово лијући сузе мајке која лудо воли своју децу. Толико сам распамећена да сам дошла у ситуацију да од Вас тражим глас разума. Ви, само Ви са својим умом можете да осетите какав ће резултат да има ово у данашњим условима живота. Моја брига се Вама може учинити ситном и једноставном, али мени она задаје грозне муке.

Лаве Николајевичу, Ви нисте никад ускратили своје искрене и вредне савете малим људима попут нас. Знајући то, скупила сам храброст и узнемирила Вас овим својим тражењем. Молим Вас, утешите ме. Пуно, пуно се извињавам што сам Вам одузела драгоцену време. На тај корак ме је приморала неизмерна мајчинска љубав.»

Срдачно уз Вас,

Јелена Јефимовна Векилова

Тифлис, Учебниу Переулок И, кућа
8

**Ислам је узвишенији од
хришћанства Толстој**

Одговор Лава Толстоја

Толстој овако говори у повратном писму које је послао из Јасне Пољане 15. марта 1909. године:

«Јелени Јефимовној (Векиловој),

Неизмерно је драгоцену жељу Ваших синова да помогну татарском народу у просвећивању. У оваквој ситуацији не могу да објасним колико је важно да прихвате ислам. Уопште гледано, треба да Вам кажем, ја мислим да у питању којој ће вери припадати, човек треба сам са собом да одлучи, а не службеним признањем. Према томе, Ваши синови не морају никога обавештавати о томе да сматрају да

је ислам за њих вера виша од хришћанства и да прелазе из једне вере у другу. А можда је то неопходно. У том случају, међутим, не могу ништа да кажем. Према томе, Ваша деца би требала да одлуче сами о томе да ли ће или не, обавестити владине органе о томе.

Што се тиче узвишености ислама наспрам хришћанства и посебно великодушности намере Ваше деце, од свег срца се слажем с тим. Колико год било чудно да то говори човек који држи крајње до хришћанских идеала и доктрина, у истинском значењу, ја морам рећи да немам никакве сумње у то да је ислам према његовом посебном

спољњем одразу, на неупоредиво вишем нивоу од хришћанске цркве. Кад би се говорило о давању првенства између хришћанске цркве или исламске вере, сваки паметан човек би несумњиво уместо неразумљивог божанства тројних особина, светковина искупљења греха, верских обреда, молитви Исусовој мајци, безбројних молитви свецима и њиховим сликама, увек сматрао узвишенијим исламску веру која заповеда Једног Бога, а ово је посланик. То другачије и не може да буде.

Као што се усавршава (сазрева) верска основа која чини бит живота

сваког појединца и целог човечанства, тако се развија и усавршава све у животу. Кад је реч о сазревању вере, то је онда њено поједностављивање, растерећивање од свега што је чини неразумљивом и непојмљивом. То је управо оно што су радили учењаци који су постављали основе вере још од најстаријих времена, уклањање свега што верске истине чини неразумљивим. То су она узвишена верска схватања која препознајемо у свим верама, налазимо их и у индијским Ведама, после у учењу Мојсија, Буде, Конфучијеа, Лао Тзуа, хришћанства и Мухаммеда.

Сви нови верски приклоници постали су велики људи скидајући са вере оклоп крутог старог значења и откривајући истине, дубље, једноставније и уму прихватљивије. Постали су велики људи, али нису могли да објасне сву светлост истине, дубину и једноставност без разилажења са старим погрешним схватањем. Колико год имали обавезу да не праве грешке, да све што кажу буде изворна истина, без лажи, ученицима који су далеко испод својих учитеља прилично је тешко омогућити да виде праву стварност, ако при том не схвате чињенице у свој њиховој дубини, при томе узбуркавајући непознате и непотребне елементе који су јој

додати у жељи да буду прихватљивије и практичније приказане. Колико год вера да је свесна ових искривљавања стварности, њих је толико да и кад буду откривени од оних који служе вери, опет истина остаје негде у мраку. Управо због тога и у старим религијама има толико чуда и измишљотина које не дају да изађе на светло права истина. Тога има у најстаријој вери, брахманској, мало после ње и у јеврејској вери, па онда код Буде, Конфучијеа, у таоизму, после у хришћанској и на крају у исламској, као последњој вери. Са овог гледишта ислам је у најповољнијој ситуацији.

Кад би се из исламске вере одбацило све оно што је страно и неприродно и када би се главне верске и духовне доктрине Мухаммедове вере поставиле на изворне темеље, природно је да би се основе свих великих религија и нарочито основе хришћанских доктрина које признају стварност нашле у истом.*

Пишем Вам овако надуго и нашироко да бисте својим синовима пренели ово, и да бисте могли искористити ова размишљања у реализацији њихових добрих идеја. Помоћи да се са великих истина које чине квалитет вере скине црна завеса једна је од најбољих ствари

које може да уради човек. Ако Ваши синови ово сматрају својом породичном обавезом, онда ће њихов живот бити пун и савршен.

Не знам да ли Ви и Ваши синови знате за два учења у исламу која посебно захтевају чување од погрешних идеја и опсесија које би могле сакрити истине узвишених темеља?

Обе ове поменуће групе су истраживане и још се истражују. Једна од њих су Бехаије који су из Ирана дошли на подручје Турске и ту се населили. Бехаије су добиле име по сину Бехауллаха који је живио у Акки. Само, овај правац

који прихвата јединствену љубав као веровање целог човечанства, не уважава никакав облик побожности.*

Други, присталице групе која се појавила у Казану, називају себе «Аллаховом војском» и «Ваисовци» према имену оснивача покрета. И ово веровање је засновано на љубави и следбеници се држе далеко од свега што је противно љубави. Вође овог правца или тариката се хватају и затварају.

Ако моја размишљања буду и на који начин користила, било би ми јако драго да ме Ви или Ваши

синови обавестите о њиховим одлукама у вези са овом ствари.»

Лав Толстој

Види се да је Толстоја јако узбудило писмо које је написала мајка. То може да се схвати из писма написаног у брзини и на четири странице. **Толстојева реченица:** «Ја морам рећи да немам никакве сумње у то да је ислам према његовом посебном спољњем одразу, на неупоредиво вишем нивоу од хришћанске цркве» коначни је одговор на забринутост породице. Писмо је у породици читано као судска одлука и тако је и прихваћено.

Након Толстојевог писма, Верска заједница Закавказја у Тифлису је учланила синове генерала Ибрахим-аге Векиловог и том приликом су добили и службену потврду потписану од муфтије Мирза Хусејн-еф. Кауипзадеа. **Младићи су добили службено и нова имена:** Борис је постао Фарис, а Клеб је сад био Галиб.

Оригинал писма које је Лав Толстој упутио Јелени Векиловој музеју Лава Толстоја у Москви поклонио је 1978. године Јеленин син Фарис. Писма су и данас изложена у музеју.

**За муслимане нема другог Бога
осим Аллаха, а Мухаммед је
Његов посланик Толстој**

БЕЛЕШКЕ ИЗ ЈАСНЕ ПОЉАНЕ

Своја уверења везана за исламску веру славни писац Лав Толстој није исказао само у писмима Векиловој. Велики број његових пријатеља и колега у послу које је имао у близини писали су и говорили о дубоким разговорима са Толстојем, а у вези са исламском вером и ликом Мухаммеда. Први, пак, јасан Толстојев исказ о прихватању ислама може се наћи у следећим наводима.

Словак Д. П. Маковитски је шест година био приватни Толстојев лекар. На основу бележења разговора које је Толстој у то време водио са бројним пријатељима, он је написао велико дело под називом Поред Толстоја, у периоду 1904-1910.

Дело је у четири тома први пут објављено у Москви, 1979. године, и то под насловом Белешке из Јасне Пољане. На 356 страна трећег тома наведени су Толстојеви породични разговори. Читалац ту поново може да буде сведок Толстојевог срчаног саосећања према бригадама животне сапутнице генерала Ибрахим-аге

Векиловог, као и његових осећаја према исламској вери.

Погледајте како доктор Душан Петровић Матковски описује ову ситуацију:

13. марта 1909. године, **Лав Николајевич Толстој** у једном разговору је казао:

«Добио сам писмо од једне мајке. Пише да је отац њене деце муслиман, а она хришћанка. Има два сина, један је студент, други официр. Обојица желе да пређу на ислам.»

На ове Толстојеве речи, Софија Андрејевна (**Толстојева супруга**) је

казала: «Можда њени синови хоће да постану муслимани зато што тако могу да имају више жена?»»

Толстој је на то казао: «Ма не... Као да је и код нас мало оних који имају више жена? Док сам размишљао о овом писму, много шта ми је постало јасније. Мухаммед се није никад слагао са евангелистичким (хришћанским) схватањима. Он није човека сматрао Богом, нити се сам поистовећивао с Њим. За муслимане нема другог Бога осим Аллаха, а Мухаммед је Његов Посланик. У томе нема ничег загонетног нити сумњивога.»»

Софија Андрејевна (Толстојева супруга) је тада упитала: «А шта је боље? Хришћанство или ислам?»

Толстој је казао: «За мене је то јасно, ислам је бољи, узвишенији.»

Након краће ћутње, Лав Николајевич је поновио: «У међусобном поређењу ислам је узвишенији. Мени је ислам пуно помогао.» Михаил Василијевич (Толстојев пријатељ) је казао: «А Некрасови из Запорожја?* Они су прешли на ислам...»

«Како се развијао човек, тако су се развијале и основе веровања, таоизам, будизам, хришћанство... Основе свих њих су, заправо, исте.

Како време пролази, то јединство и једноставност су све јаснији...»

Забринута мајка Јелена Векилова

Осамдесетак година након дописивања славног писца и забринуте мајке, у листу «Литеретарнуа Газета» (бр. 7, 1991.) објављен је досије у вези са породичним писмом генерала Ибрахим-аге Векилова. Досије је био посвећен јединственом Кур'ан-и Кериму у којем су сабрана сва учења исламске вере. То је био добар почетак за хиљаде руских читалаца који су хтели јасне и непретеране информације о темељима исламског веровања.

Новине које су посветиле више поглавља писму Лава Толстоја упућеном Јелени Векиловој морале су да признају да **«нажалост, немају никаквих информација о самој Јелени Векиловој»**.

У Азербејџану је била само једна особа која је могла да одговори на ово питање: једина унука генерала Ибрахим-аге, Галибова ћерка, проф. Лејла Векилова. Потомак једне војничке породице, **Векилова овако описује своје ближње:**

«Моја бака Јелена се са дедом, младим официром Ибрахимом Векиловим, упознала на једном официрском дружењу у Тифлису.

Наша лоза Векилових потиче од Козака из града на граници Азербејдана. Род Задегана којима припада наша лоза постоји службено већ више од 350 година. Он је домовини подарио велики број ратника, учењака, писаца и песника.

Двоје младих су се заволели. На путу њиховој срећи само је стајала разлика у верској припадности. Азербејданац Ибрахим Векилов је био муслиман, а Јелена Јермолајева је била православка (хришћанка). Према ондашњим законима Руског царства, за склапање брака један од супружника је морао да промени веру. Међутим, ни мој деда, а ни бака, нису могли против верског

одгоја који су понели из својих породица. У таквој ситуацији, Ибрахим-ага Векилов се обраћа руском цару. Након дугог натезања дата им је дозвола за венчање. Међутим, деца која се роде у оваквом браку, опет према законима Руског царства, требало је да буду одгојена као православци (хришћани).

Тако је Јелена крстила своје троје деце – ћерку Рејхан, синове Бориса и Клеба. Меутим, деца су под утицајем своје родбине била наклоњена исламској вери, па су уз Толстојев подстицај и прихватили ислам...»*

Толстој и Накшибендије

На Толстојев осамдесети рођендан, јако пуно простора у новинама и часописима које су излазиле на казан-татарском турском језику, одвојено је за наслове о овом писцу. Познати татарски писци попут Абдуллаха Тукаја, Фатиха Емирхана, Фатиха Керимија писали су о Толстоју.

У издавачким кућама какве су «Фикир», «Идеал», «Вакит», Ел-Ислах» и «Шура» писали су се текстови и текстови о разумевању Толстојеве филозофије и његовом месту у светској књижевности. Међу тим написима се нашла и

кореспонденција Толстоја и неких татарских писаца. Писмо које привлачи највише пажње је упитник са пет тачака из 1909, а који је Толстоју послао Фатих Муртазин, један од аутора часописа «Иктисат». Толстојев одговор уследио је 9. јануара 1910. године. Превод његовог писма на татарском језику биће објављен у броју 11. часописа «Иктисат» (1910).

У Толстојевом одговору препознајемо један хуманистички приступ кад каже да је: «Свака вера лепа и да сваки човек који верује треба да тражи смисао живота, да воли људе».

Оно што је било занимљиво у свему овом, осим писма у којима славни писац одговара на питања, јесте то што је он Муртазину из часописа послао и једну малу књижицу под насловом Један хадис сваки дан. У овој књижици Толстој наводи Мухаммедове речи и додаје: «Ове божанске (мелодичне) речи су потребне припаднику сваке вере».*

У писму које је изашло у часопису Толстој признаје да је о исламу учио од руских мисионара, пошто није знао арапски.

Према проф. др. Елфине Сибгатуллиној, мисионари о којима говори Толстој су била једна

занимљива суфијска скупина 1860. године међу Татарима. Иако је њен оснивач, Бахауддин Ваисов, припадао накшибендијском правцу, био је мислилац отворен за новине у тарикатској филозофији као неминовност друштвеног живота тог времена... Међутим, због критике владине политике у писму које је послао руском цару, Бахауддин Ваисов је послан у изгнанство.

Према проф. др. Елфине Сибгатуллиној, Бахауддин Ваисов и Толстој су се сретали и налазили су заједничка гледишта у неким темама. Попут Ваисова, чак је и

Толстој дошао на идеју да се удаљи из земље и друштва.*

ТРЕЋЕ ПОГЛАВЉЕ ТОЛСТОЈЕВЕ ИСПОВЕСТИ

Веровање у Бога

Крштен сам у хришћанској православној цркви и као дете одгајан према свим правилима овог правца. Како у детињству, тако сам и у својим младалачким годинама још увек био везан за ово учење. Међутим, са својих осамнаест година, кад сам након две године напустио студије на универзитету, у мени више није било трага икаквом веровању у било шта чему су ме

подучавали. Ако би требало да судим према доживљајима и успоменама из прошлости, ја се, заправо, не бих сматрао неким посебно великим верником. Упркос томе, поштовао сам уверења људи у својој околини и веровао у оно чему су ме поучавали. То, уствари, и није било баш срчано веровање.

Какво год било моје разилажење са верским уверењима, у периодима која су прошла мешу људима који су припадали културном и аристократском слоју, па и сад какво год да било даље, оно је такво какво је. Верујем да је иста ситуација код доста људи. То је оно да, како живи већина људи у нашем

окружењу, тако живимо и сами као појединци.

Велики део човечанства живи према начелима која немају ништа заједничко са темељима веровања, чак су и посве супротни њима. У нашем начину живота нема пуно места за верска учења; нити наилазимо на њих у нашим релацијама са другим људима, нити имамо везе с њима у нашем приватном животу. На било ком месту, верске принципе узимамо као нешто далеко од живота, невезано за њега. Да се појаве не знам где пред нама, гледали бисмо на то као на нешто страно, нешто што живот дубински не занима.

Да ли је неки човек верник или није, како у стара времена, тако и данас, веома је тешко разумети из живота и поступака тог човека.

Веровање, било данас или некад давно, увек се настојало наметнути притиском извана, па људи, осећајући у њему бескрајну сигурност, нису морали да му дају посебно место у својим животима. Веровање је, под утицајем животних околности које преокрећу темеље знања и уверења, у сазревању или већ сазрело.

Велики део људи верује да је без грешке и да и даље следи исте доктрине којима је подучаван у

детињству; али не, он је, заправо, одавно већ изгубио таква учења, такво веровање.

Мислим да је ова ситуација код већине људи иста. Ја, свакако, говорим о људима који су образовани попут нас, то јест људима који стоје отворено спрам себе; не мислим на људе који веру коју исповедају узимају као средство у сврху својих овоземаљских циљева. Заправо, такви људи су прави неверници; јер, за њих је вера средство да би постигли било који циљ у овом животу. Нема сумње да то ни у ком случају није вера. Неки људи су одавно већ буктињом знања и

живота обрисали и помели остатке тог трухлог здања, али неки то још нису ни опазили.

Да, веровао сам у Бога; ако треба боље да кажем, нисам порицао да постоји Бог, али у каквог Бога сам веровао, то је оно што не бих могао да објасним.

Што се мене тиче, ја сам у својим текстовима подучавао друге људе у оном за шта сам сматрао да је истина, у истинској спознаји до које сам допрео. Дакле, људима сам објашњавао да треба да се живи онако како сам то и сам радио, тумачио сам да је породица место у којем човек најспокојније живи.

Тако је текао и мој живот. Али, након пет година оваквог живота сусрео сам се са нечим чудним. У неким тренуцима би се изненада мој ум нашао обавијен сумњама.

Чинило ми се као да мој живот у тим тренуцима стоји, као да време не пролази. Сам сам се себи чинио као да не знам како да живим, шта треба да урадим. Изгубио сам равнотежу и пао у меланхолију.

Ипак, ово стање није дуго трајало.

Ту где је мој живот застао, сад је наставио опет као и пре, али су моменти сумњи почели све чешће и у све тежој форми да ми се изнова дешавају. У тренуцима кад би мој живот овако застао, **увек су се**

понављала иста питања:

Зашто? Добро, а шта ће сутра бити?

У почетку сам мислио да су ово бесмислена, безначајна питања. Сматрао сам да су одговори на њих јасни, да постоје и да ћу ја лако доћи до њих. Пре свега, мислио сам да ће са одговорима на ова питања нестати и проблем који ми се дешавао. Међутим, нисам имао времена да се бавим овим. Ако будем хтео једном, размишљао сам, ја могу да нађем одговоре на ова питања. Али постепено, питања су долазила све чешће и у све већем броју; поврх свега, то су била питања на која је било јако тешко да се нађе одговор. Исто попут тачке

која непрестано пада на истом месту, ова питања без одговора су се скупљала као флека и расла су све више. Како изгледа човек болестан од неке унутрашње болести, тако сам изгледао и ја. Прво се појављују мали знаци на које болесник не обраћа пажњу, онда се ти знаци све чешће понављају и онда се временом западне у такво стање да је немогуће да се спаси. Постепено је бол већа и болесник нема више времена да размишља. Тада примећује да су ствари којима није придавао значаја док је био здрав, заправо, **најважније ствари у његовом животу**: то јест, смрт.

Мој живот као да је стао: само сам дисао, јео, пио и спавао. Нисам могао ни да говорим о том како живим, јер нисам ни имао никакве жеље да отворим душу и да напојим ум. Јако сам добро знао да и кад бих то желео, остварио је или не, опет се на крају не би ништа променило.

Настављао сам да живим, али је то било тек настављање са животним функцијама. Стигао сам на ивицу провалије и видео сам добро да испред мене нема ништа осим ништавила. Нисам могао да останем ту докле сам стигао, али исто тако нисам могао ни да затворим очи па да не видим како испред мене стоји

само стварност и патња. Мој живот је био сушта запуштеност.

Ко не зна ону источњачку причу о зверима на које наилази путник у пустињи! Путник се, да би се спасио од звери, баца у неки пресушени бунар. У том тренутку види на дну бунара аждају како отворених чељусти чека да га прогута. Јадни човек, није се усуђивао да се успе горе да не би био раскомадан од звери, није могао да се баци на дно да не би био прогутан од аждаје, ухватио се за неку гранчицу израслу на зиду бунара и очајнички се држао за њу. Недуго затим руке су почеле да му отказују и он је схватио да ће да га задеси једна од те две несреће,

али се он и даље држао за грану. Баш тада човек је опазио неколико мишева како су обилазили око гране за коју се држао и како су почели да је грицкају. Грана би пукла, а он би пао директно у чељуст оне звери на дну. Видевши то, путник је схватио да више нема наде за спас. Док је у очају разгледао около, видео је капљице слатке смоле по лишћу на грани; човек је исплазио језик и почео је да их лиже. Ето, ја сам био баш попут тог путника; иако сам знао да неман смрти мене неизбежно чека, да је спремна да ме раскомада, последњом надом сам се држао за гране живота, не схватајући никако како је мој ум допао до ових јада. Пробао сам да

лизнем мед који ми је пружао утеху до тог времена, али мед више није имао укуса. Док је неман смрти отворених чељусти чекала да ме прогута, грамзиви мишеви у мом животу настојали су да ишчупају грану која ме је држала. Видео сам да не могу да избегнем једно, аждају или мишеве, а с њих поглед нисам могао да скренем. Уосталом, то више није била бајка; то је била сушта стварност. Истина која није могла да буде другачија и у коју се свако могао уверити.

Питање: «Зашто живим?»

Одговор: «Ако ниси схватио да се у бескрајном простору, у бескрајном

времену, смењују ситне стварчице, у бескрајним комбинацијама, онда ниси схватио ни то ради чега си на земљи.»

У тренуцима оваквог истог размишљања себи сам говорио: «Цело човечанство се развија према духовним начелима и идеалима који му диктирају правац. Ови идеали налазе своју реализацију у вери, науци, уметности, државним формама. Са растом ових идеала, и сам човек досеже већи степен среће. А и ја сам део тог човечанства. Управо због тога, моја обавеза је да допринесем спознаји људских идеала и њиховом остваривању.»

У тренуцима кад је мој ум био немоћан, задовољавао сам се оваквим одговором. Међутим, чим би се питање живота јавило у мени у пуној својој чистоћи, ова теорија би се одједном рушила. Оставимо по страни гомилу супротности из различитих углова ове филозофије у којој место заузимају људски идеали са несавесном глупошћу која се настоји представити као општи резултат до којег се дошло научним истраживањем малог дела човечанства. Нећемо рећи да је ова филозофија лудост, али оно што збуњује јесте следеће: «Ако желимо одговор на питање које се појави пред сваким човеком: «Шта сам ја?» Или: «Због чега постојим?» Или:

«Шта је моја дужност?» Онда би прво требало да одговоримо на ово питање: «Шта је смисао постојања човечанства у целини у односу на јако мали комадић, одсек времена који је само наш?»

Да би могао дати на ово коментар, човек мора прво да схвати човечанство са свим његовим тајнама, да разуме какво је то човечанство људи који још ни себе сами не схватају.

Човек може себи искрено да постави питање: «Како би требало да живим»? Знање које је стекао искуством, на ово питање даће му одговор типа: «Истражи бесконачне

делиће у односу на временске и заједничке могућности, па ћеш схватити свој живот». Ипак, исти тај човек неће бити задовољан оваквим одговором. «Истражи нама непознат живот тог човечанства без почетка и краја, до у најситније детаље, па ћеш онда схватити смисао властитог живота!»

Кад би могло да се не постоји

Младић који није доживио болест, старост и смрт и који не зна шта је то, срећан принц Сакја Муни, једном је у шетњи наишао на старца изгубљеног изгледа, са чијих је безубих уста капала пљувачка. Принц који до тада није ни знао шта

значи старост, упита свог кочијаша шта је то, како се то дешава човеку, како запада у то жалосно стање. Кад је сазнао да сви људи имају заједничку судбину, да ће му то следовати исто и ако је сам краљев син, принц није више могао да настави са шетњом, него је затражио да се врате да би размислио о свему овоме. Повукавши се у осаму, данима је размишљао и на крају је дошао до утешног сазнања. Поново је изашао у шетњу расположен и срећан. Овог пута је срео болесног човека, свог у отеклинама, без снаге и очију без сјаја. Принц који до тада није никад видео болест, заустави кола и кочијаша упита шта је сад то. Сазнавши да је то болест, да она

може да погоди свакога, да од исте болести могу да оболе чак и здрави и срећни краљевић, принца су поново напустиле радост и храброст, па он нареди да се врате назад. Као и раније, и сад је тражио утеху дубоко се замисливши. Успео је да се утеши, па изађе у шетњу и трећи пут. И у овој трећој шетњи наишао је на нови приказ. Видио је да људи нешто носе, **па упита кочијаша:**

- Шта је ово?
- То је сахрана.
- Шта је то сахрана?
- То је свачији крај.

Принц приђе умрлом, откри га и погледа му лице.

- Шта ће му сад урадити, упита.

- Укопаће га.

- А зашто?

- Зато што више неће оживети и од њега више неће бити ништа осим тешког задаха и црви.

- Је ли таква судбина и ових људи? И моја? Зар ће и мене укопати, зар и од мене неће остати ништа осим тешког задаха? Зар ће и мене црви јести?

- Да.

- Вратимо се. Не желим више да шетам нити ћу то икад више да пожелим.

Сакја Муни овај пут није могао да се утеши. Закључио је да је живот једна велика туга. Сву своју снагу трошио је на то да себе и друге спаси од тог. Да се спаси од живота тако да се не понови ни у каквом облику након смрти, да се искорене из основа.

Кад одговори на питање живота, људско знање је тек тада на путу да да коначне одговоре.

Сократ је говорио: «Материјални живот је туга и обмана. Због тога је

срећа у негирању материјалног живота и ми треба да тежимо томе.»

Шопенхауер каже: «Живот је нешто што треба да постоји, али је туга; прелазак у ништавило је, пак, једина срећа.»

И Сулејман говори о овоме: «Све на овом свету: глупост и знање, богатство и немаштина, радост и бол; све то је празно, ништа. Човек умире и одлази, а иза њега не остаје ништа. То је све.»

Буда је рекао: «Не може се живети са знањем о неизбежности боли, јада слабости, старости и смрти. Човек мора себе ослободити од живота, од сваке могућности живота.»

Као да ме мој пут кроз науке није ослободио бескорисности, него је чак и појачао ту бескорисност.

Ниједно од мојих сазнања није ми дало одговор на питање живота.

Свако друго сазнање ми је давало обрнут одговор у односу на неко треће, тако је потврђивало мој осећај бескорисности и показало ми је да закључак до којег сам дошао није плод мојих илузија, мог болесног душевног стања. Не, него је све то потврдило да исправно размишљам и да су великани људског рода дошли до истих закључака до којих сам и ја сам дошао.

У овом нема грешке; све је празнина и смрт је много боља од живота. Човек свакако треба да се ослободи живота. Како је срећан онај што се уопште није ни родио.

Пронаћи непознато

Решење нисам могао да пронађем у науци, па сам га почео тражити у животу; надао сам се да ћу моћи да га нађем код људи у својој околини. Тако сам почео да мотрим људе. Занимало ме је како се постављају други људи према овим питањима који су мене вукла за собом у незнађе.

Добро, до каквог одговора су дошли људи који ми личе према

нивоу образовања и начину живота? Видео сам да су људи из мог окружења, тражећи спас из страховите ситуације у којој смо се налазили, **пронашли четири различита излаза:**

- Први излаз је био пут незнања. То је значило не знати и не сматрати да је живот једна невоља и расуло.

- Други излаз је епикурејски пут. **Основа овог размишљања је у овоме:** и у спознаји незнања живота, човек треба да ужива благодати које му он пружа.

Људи из моје околине су већином овако гледали на ствар. Унутрашњи

пориви су им омогућавали да више мисле на стицање благодати него на јад, па су тако налазили могућност заборава у моралној неосетљивости.

То што су били у доброј ситуацији упркос том неморалу и неосетљивости само је случајност.

Људи нашег доба у великој већини овако размишљају и осећају. То што неки људи проглашавају филозофијом парализу снага идеје и визије, не издваја те људе из групе оних који настављају да лижу мед да не би видели проблем живота. Ја не могу да се сложим са тим људима. Будући да ја немам њихову безосећајност спрам снаге визије, не

могу то да урадим ни вештачки. Не бих могао да скинем поглед са мишева или оне аждаје, попут сваког човека који их је једном видео.

- Трећи излаз је пут снаге и енергије. **Његова основа је следеће:** чим човек схвати јад и тугу живота, треба да то елиминише.

- Четврти излаз је пут слабости. **Он се темељи на следећем:** иако човек схвата јад и тугу живота и зна да ништа неће произићи из њега, он га упорно живи.

Људи из ове скупине знају да је смрт боља од живота, али се они

понашају као да очекују нешто, пошто немају снаге за самоубиство којим би спречили себе да греше. **То је пут слабих:** јер, ако могу да будем бољи и ако за то имам довољно снаге, зашто оклевавам да будем бољи? Ето, ја сам био у овој групи.

Људи из моје скупине су се на различите начине ослобађали те страшне супротности. Колико год приморавао свој ум, нисам могао да прокрчим један пети поред овог четвртог пута. Било је само неке користи. Једна од њих је неразумевање да је живот сачињен од јада и туге, да је празан и да је боље не настављати га таквог. Међутим, за мене није било могуће

да ово не знам. Ја сам то једном видео и није било говора да то не знам, мисао нисам могао више да одвратим од тога.

Друга корист је прихватање живота какав јесте и неразмишљање о будућности. Ја, међутим, ни то нисам могао да урадим. Иако знам да старост, бол и смрт постоје, ја, попут Сакја-Мунија, не бих излазио ван. Упркос томе што је моја животна снага била јака, нису ми се свиђали тренутне случајности које су ми пружале краткотрајно уживање.

Трећа корист би било самоубиство, прекид живота након спознаје да је

он једна невоља и глупост. То сам схватао, али не знам разлог ни ја, нисам покушао да се убијем.

Четврта корист, пак, је спознаја да је бивствовање према Сулејмановом и Шопенхауеровом гледишту блесава, мени намењена радња која се зове живот; прање, облачење, јело, разговор, па и писање књига. Ово ми је било одвратно; пуно боли и брига, а ја опет настављам да живим тако.

Мој разум је прихватао да је живот нешто неразумно. Да нема узвишенијег ума, - да ли га има или нема ничим не може да се докаже — ум би онда, по мени, значио мој

живот. Да нема ума, ја мислим да не би било ни живота. Али, ако је овај ум разлог живљења, како се онда може порицати живот? Или обрнуто, да није живота, не бих имао ни разума; разум је производ живљења. Живот је све. Разум је плод живљења, а овај разум пориче овај живот. Осећам да овде нешто није у реду.

Није толико неразумно сматрати да је живот празан. Ова идеја се јављала још од најстаријих времена; чак и од најобичнијих људи. Али су људи и даље живели и још живе. Како год било, али свако и даље наставља да живи и не сумња ни за

тренутак у подударност живота и разума.

Знање које сам стекао показало ми је да је све живо и неживо што постоји на овом свету крајње поучно; осим што је моја ситуација јако блесава. Ови глупаци, велика већина људи, живи а да не зна ни најмању ствар о структури свих живих и неживих бића на овом свету. Међутим, на крају, ови људи су живели и веровали да су своје животе уредили крајње разумно.

Сва ова размишљања су ми наметала питање: «А шта ако има ствари које још не знам?» Ето, и у незнању се исто тако одвија.

Незнање ће се увек постављати исто, а ако се појави нешто непознато, рећи ће да то није ништа. Заправо, човечанство је једна целина; сви људи који су живели и живе понашају се као да схватају значење живота. Јер, да га не разумеју, не би могли да га живе.

Колика год била наша сазнања, то опет није било довољно да научимо о смислу живота. Сви људи који живе, милиони људи, уопште немају сумње у значење живота.

Сви људи су свесни фактора који и мени потврђују да је живот празан и бесмислен, од најстаријих времена

па све до данас опет живе упркос томе и животу дају нови смисао.

Све у мени и у мом окружењу, све што има материјалног и нематеријалног, све је плод њиховог сазнања о животу. Оно чиме мој ум над животом прави просудбе и баца проклетство не долази од мене него од њих. Ја сам се родио, стасао сам и одрастао. Они су извукли руду на површину земље и користили су је, подредили су шуму, увели су краве и коње у домаћинство, почели су да сеју, научили су заједно да живе, увели су здрав облик живота, учинили су да и ја сам размишљам, да говорим и пишем. Моја исхрана, одећа и учење, све је то захваљујући

њима. Ја који сам њихово дело, размишљајући њиховим размишљањем и речима, кажем им да је ово све празно и бесмислено. «Овде нешто није у реду!» Говорио сам сам себи. Али, шта је то што није у реду, е то, то нисам могао да нађем.

Кад бих погледао у узак круг људи у мојој близини, видео бих јако пуно људи који не разумеју то питање. Људи, пак, који су разумели питање или настојали да разумеју, ућуткивали су то у опијању животом.

С друге стране, они који су разумели и који су окончавали са

својим животом, колико год се трудили да побегну, на крају су постајали они који разумеју, али који показују слабост да наставе живот у бесмислу. И ја сам живео у заблуди учених, богатих, себичних људи у уском окружењу чијим сам делом био. Милиони људи који су некад живели и који сад живе, као да више и нису људи, него једна врста животиње.

Јединство с Богом

Спознаја до које допиру образовани људи студирањем, дакле, путем здравог разума, иде ка порицању смисла живота. Што се тиче великог дела човечанства, њихово гледиште

се не ослања на разум. Знање, пак, које се не ослања на разум, јесте веровање; веровање за које сам веровао да треба одбити; вера у једног или тројног Бога, у то да је свет створен у шест дана, у демона, у анђеле, у све што не бих могао да прихватим док не изгубим разум.

Стање у којем сам се налазио будило ми је сумњу. Знао сам да, пратећи правац спознаје ослоњене на разум, не бих ништа пронашао осим негације живота. **Резултат спознаје разумом је и ово:** живот је једна невоља и људи то знају. Не живети, то је у рукама људи.

Међутим, они су живели пре, а живе и данас. Па и ја, иако сам знао да је

живот једна бесмисленост, невоља, ипак сам живео и сад живим.

Требало је себе да ослободим разума да бих схватио значење живота; од разума који није могао да егзистира без тог смисла.

Најбољи резултат који може произићи из веровања јесте управо то.

Упоредо са збрком у коју сам допао, **преда мном су се отварала два пута:**

или оно што сам сматрао склоним разуму није било склоно разуму,

или оно што сам сматрао бесмисленим и није било

бесмислено. Тако сам почео да пратим развој спознаје разумом.

Пратећи развој спознаје на основу разума и надзирући његове резултате констатовао сам да су резултати до којих се дошло потпуно тачни. Закључак да је живот једно ништавило неизбеживо се појавио преда мном. Зашто да живим? Шта ће се појавити од стварности и бесмртности из мог уништеног живљења налик на сенку? Какав је смисао мог смртног постојања у овом бесмртном свету? Да бих одговорио на оваква питања, почео сам да истражујем живот.

То што ћу решити сва питања није ми гарантовало то да ћу разумети оно што сам преживео. Колико год моје питање на први поглед

изгледало просто, оно је подразумевало тумачење смртног путем бесмртног или обрнуто. Ово другачије не бих могао ни да урадим, пошто није било ничега другог што би се и могло да се уради. Због тога је резултат до којег бих стигао требало да буде: «Снага је снага, бескрај је бескрај, ништавило је ништавило.» До неког другог резултат нисам могао да дођем. Како год да сам поставио питање: «Како би то требало да урадим?» Одговор би био: «Према Божијим законима!» «А шта ће произићи из мог садашњег живота?» «Бескрајна патња или бескрајна срећа.» «Шта је смисао

непропадања смрти?» «Сусрет са вечитим Богом, Рај.»

Дошао сам у ситуацију да силом прихватим ово: поред спознаје разумом која је до тад по мени била једина и искључива, цело човечанство има и спознају ван разума. Та спознаја је веровање, дар ствараоца који даје могућност човеку да живи и настави своје бивствовање.

Какво год је било до тог дана за мене то цело ванразумско веровање, такво је остало; ја сам, међутим, био приморан да га прихватим. Јер, само је оно дало одговоре на питања које је човечанство постављало у вези са

животом и на крају, пружало могућност да се живи.

Спознаја разумом ме је потакла да прихватим да је живот и једна бесмисленост; мој живот је стао, укочио се, а мене је обузела жеља да га уништим. Гледао сам људе, цело човечанство и видео сам да људи живе. Чак су поврх тога тврдили и да знају шта је смисао живота. Погледао сам онда према себи и видео да сам и сам живео док нисам нашао одговоре на питања о смислу живота. Као и другим људима, и мени је могућност живљења и смисао живота дала вера.

Исту ствар сам примећивао и код људи са других поднебља, код мојих савременика и умрлих. Још од људских прапочетака, свугде где је било живота, вера је давала могућност и жељу за живљењем. Вера је у својим основним цртама свуда иста.

«Треба пронаћи Бога»

Сваки одговор који је вера дала, какав год и коме год да га је дала, прикључује значење вечности смртном постојању човека; значење које не престаје мукама, жртвама и смрћу. То значи да се смисао и могућност живљења може пронаћи

само у веровању. Добро, шта је онда веровање?

Схватио сам да вера није само излазак на видело невидљивих бића, самообјава. (Ово је тек једна од дефиниција карактеристика веровања.)

Човек нема релацију са Богом. (Прво треба да верује, па тек онда да упозна Бога. Значи, нема веровања посредством Бога.)

Прихватање вере већином се схвата као прихватање релације човека са Богом и прихватање онога што је човеку речено. Тако је веровање онда учење о смислу или живљењу човека. Онда је то оно што чини да

живот траје, негирајући властито постојање човека. Вера је снага живота. Ако човек живи, онда и верује. Да не верује како му је заповеђено да живи, тада не би ни живео. Ако човек схвата да је смртност тек једна сенка, онда је принуђен да верује у бескрајно. Јер, не може се живети без вере. Грозим се данас кад се сетим како су почињале и како су се одвијале те расправе о унутарњем. Да би човек могао да живи, он треба или да не види бескрајно, или да дође до неких одговора. Ја сам имао овакав један одговор, али нисам осећао потребу за њим док сам веровао у смртно. Кад сам хтео да то појмим разумом, сва појашњења која су до

тад пролазила једноставно су
нестала пред светлом ума и дошло је
време да престанем да верујем у
смртно. Ослањајући се на разумом
утемељене основе ствари које сам
познавао, почео сам да тражим
објашњење које ће моћи да ми да
смисао живота. Али, **није било
могуће наћи објашњење; дошао сам
до истог закључка као и
најпробранији и најученији умови
човечанства:**

Шта сам учинео тражећи одговор у
искуственом знању? Желео сам да
сазнам разлог нашег постојања и
истраживао сам све око себе с тим
циљем. Научио сам јако пуно ствари
о различитим темама, али нисам

могао да пронађем ништа од онога шта сам сматрао суштински неопходним.

Што се тиче мог тражења одговора у филозофији, студирао сам структуру размишљања свих оних који су били у истој ситуацији као ја, који нису могли да пронађу одговор на питање разлога живљења. Наравно да тако нисам могао да научим ништа више од оног шта сам знао, то јесте, од онога да човек ништа не зна.

«Шта сам ја?»

Одговор: «Један смртни делић.»

Ето, у овим речима је сав проблем.

Ово једноставно питање које би се омакло са уста сваком оштроумном детету, људи су постављали себи увек изнова, као да никад пре није исто питано.

Ово питање су људи постављали и истраживали од првог тренутка постојања. Од најстаријих времена, од самог почетка је било јасно да за решење овог питања није било довољно процењивати смртно са смртним и вечито са вечитим.

Човечанство, од момента стварања до данас, истражује везу смртог и вечитог и то претаче у речи.

Прођимо логичким истраживањем кроз све те појмове који у себи

садржавају значење живота и однос смртог наспрам вечитог – Бог, независност, доброта и сл. Ови појмови не буде критику разума. Да није тако застрашујуће, зар не би било јако смешно и детињасто обмањивати се гордошћу и миром? Попут деце која раставе сат, покваре опруге, играју се као играчком, **а онда се збуњено питају: «Зашто сат више не ради?»**

Питање односа пролазног и бескрајног не може да се избегне и јако је важно. Исто је и са питањем живота, могућности живљења. Ово једино питање које налазимо свугде, увек и код свих народа, - резултат је времена у којем су људи трошили

своје животе; питање толико тешко да му се слично не може пронаћи – питање које је сваком јасно, а на које не можемо да нађемо одговор, неодговорно заобилазимо да га поново поставимо. Појам вечитог Бога, светости духа, светости људског, сједињавање људског са божијим, каквоће душе и људских представа о теми доброг и лошег, све то су појмови који су се појавили магловитој бескрајности људске мисли. Да није тога, не би било ни самог живота.

Остављајући по страни сва ова људска размишљања, желео сам да поставим све изнова према својим идејама. Тако сам размишљао у то

време. Темељи ових идеја су уосталом већ били у мени. **На крају сам разумео следеће:** у одговорима које пружа вера скривене су најдубље спознаје људи и ја немам право да их поричем ослањајући се на разум. Ови одговори само и једино одговарају на питање живота.

Не могу да прихватим хришћанство

Најзад, био сам спреман да пригрлим веру. Међутим, то ми није давало мир. Да бих прихватио веру, од ње сам желео да је мозак не пориче, да не буде лаж. Почео сам да истражујем по светим књигама будизма и ислама; пре свега сам

истраживао хришћанство, почевши од светих текстова и верника који су живели у мом окружењу.

Природно да сам се пре свега упутио верницима у својој околини. Након њих, обратио сам се оним који су били оквалификовани као учењаци, православни свештеници, попови, старији, православни свештеници новог кова, **па чак и нови хришћани; онима који су говорили да су: «срећа и спас душе у вери»**. Дружио сам се са овим људима и испитивао сам у чему се састоји њихово веровање у којем су видели смисао живота.

Иако сам се слагао са оним што ми је могло пасти на памет и остајао далеко од било каквог сукоба менталитета, нисам могао да прихватим веру ових људи. Не само да ми оно што су они квалификовали и прихватили као веровање није давало објашњење, него сам чак видео да је то једна врста негирања значења живота. Да би ми одговорили на питање живљења које ме је довело до вере, они се нису везали за своје веровање; напротив, пристајали су уз циљеве и мени страна веровања.

Нисам могао да заборавим болан осећај да се враћам у старо незнађе, сумњу, осећај који би уследио након

наде која ме је испуњавала при сваком сусрету са овим људима.

Колико год би ми детаљно објашњавали своја верска учења, тако сам добро упознавао збрку коју су имали у глави, да сам губио сваку наду да ћу у њиховим веровањима пронаћи одговоре на питање смисла живота. Оно што ми је било мрско, није био проблем што су ми се у њиховим тумачењима верских учења мешале бескорисне и нелогичне ствари са ближом стварношћу; иритирало ме је то што су и ови људи живели као и ја. Једина разлика између мене и њих је била то што они нису живели уопште према принципима на које

су указивали њихове верске доктрине. Видео сам јасно да су и они грешили и да су посве једнако као и ја знали само за једно значење живота: живети живот докле траје и узети све до чега рука допре. Ово сам сасвим добро схватио. Да су имали менталитет који је негирао страх од напуштености, боли и смрти, не би се бојали свега тога.

Најзад, сви људи и верници у мом окружењу су живели исто, у угоди и богатству. Настојали су да развију своје послове и сачувају их, бојали су се напуштености, болести и смрти, и живели су исто као и ја, и сви други људи који нису веровали. Чак и ако нису били лошији од

неверника, подмирујући своја хтења они су живели бар једнако лоше као они.

Ниједан начин гледања није ме могао уверити у исправност њиховог веровања. Мени су требали њихови јасни поступци који ће показати да гаје осећаје живота који неће признавати страх од немаштине, болести и смрти; само такво понашање би ме могло уверити у њихову искреност. Ја, међутим, код верника у свом окружењу то нисам видео. Занимљиво је да сам овакво понашање видео баш код људи за које се у мојој околини говорило да су највећи безверници.

На овај начин неке ствари су ми постале јасније. Вера ових људи није била вера коју сам тражио. Њихово веровање није била вера, него тек једно од епикурејских уживања живота. Схватио сам да та вера није пружала утеху човеку; можда је само могла да користи некоме ко се кајао на самртној постељи. Она, међутим, није била од користи већини људи; није могла да буде од користи људима који су створени да би живели уз осећај да сви треба да живе, а не да би уживали и присвајали туђи рад.

Милијарде људи који настоје да дају смисао животу принуђени су да

имају истински осећај веровања и знања о вери.

Питање: «Шта је смисао вере?» И одговор: «Брига!» Сасвим су на месту. Оно што је погрешно је следеће: одговор који се само мени наметао, ја сам преносио на живот уопште. Сам сам себе питао: «Шта је смисао живота?» И одговарао сам: «Брига и бесмисао!» Мој начин живота, живот у размажености, страсти и радости, био је доиста лош и безначајан. Због тога се одговор: «Мој живот је лош и бесмислен» не односи на живот уопште него искључиво на мој. Много касније сам схватио истину коју сам нашао у хришћанству, да

Људи више воле мрак од светла, да је светло одурно онима који се баве мрачним пословима, да се боје да на светло не изађе оно што су урадили и да зато не иду према светлу.

Истина је била јасна и очита: «Да би схватили живот, пре свега не би требало да живот буде бесмислен и лош.»

Појма немам колико сам дуго лутао не уочавајући овако јасну истину. Ако човек жели да размишља и да разговара о животу човечанства, онда мора да размишља и да разговара о животу људи, а не о животу неколицине паразита. То је логично као што је $2 \times 2 = 4$. А ја то

нисам могао да видим. Јер, да сам прихватио да је $2 \times 2 = 4$, онда бих морао да прихватим да ја нисам добар. За мене је осећај да сам добар био важнији и потребнији него то да је $2 \times 2 = 4$.

Сад, међутим, након што сам почео да волим добре људе и кад сам себи постао одвратан, прихватио сам истину.

Мени је најзад све синуло. Док лети, скупља зрна и прави гнездо, птица чини да њен живот траје. Кад видим животне напоре птица, весео сам због радости коју они осећају. Коза, зец, лав; пред свима њима су околности живота које им нуде

могућност постојања уз услов исхране, размножавања и одгајања младих. Знам да, ако то раде, онда су срећни и њихови животи у властитим оквирима су смислени и логични. Добро, шта да онда ради човек? И он је, посве исто као и животиња, у животу присиљен да се бори. **Између њих има само једна разлика:** ако човек жели да живот подреди само себи, онда је упропаштен. Човек не сме да живи само ради себе него ради сваког. Ако тако ради, онда је срећан и његов живот има смисла.

Добро, али шта сам ја онда урадио за ових тридесет година зрелог живота до данас? Пустите борбу за

друге, ја се чак ни за себе нисам борио. Живео сам као паразит и кад год бих се запитао: «Шта је сврха живљења?» Одговорио бих себи: «Нема је!»

Живот на овом свету реализира се према хтењу. Неко је са постојањем света и нашим животима направио себи својствено дело. Ако желимо да добијемо наду да ћемо схватити смисао тог хтења, приморани смо пре свега да испунимо захтеве, оно што се од нас тражи. Ако не урадим оно што се тражи од мене, онда не могу схватити никад оно шта се тражи од мене у овој ситуацији. Сходно томе, не могу да разумем

шта год да се тражи од свих нас, од целог човечанства.

Тражење Бога

Начин гледања који човека са разумом стеченим спознајама води ка заблудама, мени је помогао да не паднем у грешку неплодних размишљања. То што сам био сигуран да спознаја истине може да се нађе само на животном путу, изазивала је сумњу у исправност мог живљења. Пут који ме је водио спасу било је моје поимање себе као центра и сматрање да је само то истинско живљење. Схватио сам да - ако желим да разумем живот и његов смисао, ако не желим да

живим животом паразита него истински живот, - онда прво морам да разумем смисао који му придају људи који су успели да распознају истину, потом се сјединити с тим животом и истражити га.

Тачно у то време десило ми се нешто занимљиво. **Те године кад ми је на ум пала мисао: «Да једним метком или нечим слично завршим са животом?»** Срце ми је изгарало у неком осећају туге због мисли о којима говорим. Ако би требало да дам име том осећају, **могао бих га назвати: «Потрагом за Богом».** Ово понављам са најдубљим уверењем: ова потрага за Богом није била потрага мислима него осећајима.

То је био један осећај страха, напуштености, самоће; осећај наде и очекивања јасне или непознате помоћи, у сред космоса. Прилично сам био уверен да је немогуће доказати постојање Бога. Јер, Кант је доказао да је то немогуће потврдити и ја сам то тако схватао. А ипак, ја сам упркос свему тражио Бога и надао сам се да ћу да га нађем. Нисам одустајао ни од уобичајене молитве том Богу којег сам тражио и којег нисам могао да нађем. Некад бих сабирао и процењивао чињенице о немогућности доказивања постојања Бога што су заступали Кант и Шопенхауер, а некад бих настојао да их побијем.

Размишљао сам о том како нема узрока томе, мислене категорије као што су простор и време. Ако ја постојим, једини разлог за то је оно што се назива Бог. Остајао сам при овој идеји и настојао свим способностима свог бића да допрем до спознаје тог узрока. Чим сам допрео до спознаје да постоји сила чијим хтењем постојимо, осетио сам могућност живота. **Ипак сам наставио да се питам: «Шта је тај узрок, та снага? Шта би требало да мислим о њој и како би требало да се понашам спрам оног што називам Богом?»** На сва ова питања која сам себи постављао ништа ми није падало на памет осим познатих

одговора: «Он је онај Који ствара, Који оживљава.»

Ови одговори ме нису задовољили. Осетио сам да губим оно што ми је потребно да бих живео. Душу ми је обузео страх и почео сам да се молим оном што сам тражио, молио сам да ми помогне. Молећи, схватио сам да он мене не слуша. Моје срце је било пуно сумњи у постојање Бога. **Онда сам поново молио:** «Молим те, смилуј се на мене, спаси ме! Молим те, Боже, покажи ми пут!» Међутим, на мене се нико није смиловао и ја сам осећао да мој живот стаје.

Са различитих тачака сам то посматрао и увек сам долазио до истог закључка: нисам могао да дођем на овај свет без разлога и смисла. Нисам могао ни да будем птица која је испала из гнезда па немоћно лежи на леђима, као што сам се осећао у тој ситуацији. Чак и да је тако, јадна птица која је испала из гнезда и остала лежећи, певала би у високој трави. Па певао сам и ја; па знао сам да ме је моја мајка носила под срцем, хранила и волела. Где је та мајка? Ако сам се родио, па ко ме је родио? Па не могу да скривам од себе да ме је на свет донео неко ко ме воли! Добро, ко је тај неко? Опет Бог.

«Нисам могао без разлога да дођем на овај свет»

Он је знао за моје тражење, видео је мој очај и моје сукобе. «Он постоји!» Рекао сам сам себи и било је довољно да то прихватим. У мени се пробудио живот и ја сам осетио да постојим, осетио сам радост. Међутим, након кратког времена, изгубио сам интерес за идеју прихватања Божијег постојања. Преда мном је био Бог, Створитељ који нам је послао свог сина спаситеља у три различита облика. Бог који се одвојио од овог света и од мене, попут комадића леда се истопио пред мојим очима и на крају је

остало само ништавило. Поново сам осетио како се суши извориште мог живота. Поново ме је обузела сумња и онај ружни осећај: осећај да нема излаза осим смрти. Али, најгоре је било то што сам осећао да нисам у стању да то превазиђем.

Јако се добро сећам, било је пролеће и био сам сам у шуми. Ослушкивао сам гласове шуме. Слушао сам и размишљао само о једном.

Уосталом, последње три године сам размишљао само о једној истој ствари. Поново сам тражио Бога.

«Добро, нема Бога!», рекао сам себи. Моја снага визије није давала ништа нити је било нечега стварног

као што је мој живот. Нико, ништа нити икакво чудо није могло то да докаже. Јер, чуда су супротна логици и производу снаге моје визије. «А појам створитеља којег ја тражим? Откуда тај појам?» Запитао сам се. Упоредо са овом помисли у мени је почела да се буди животна радост. Све око мене је добило снагу и смисао живота. Опет, међутим, ова радост не потраја дуго. Разум је настављао да умује: с једне стране говорио сам себи: »Идеја Бога није Бог!» А онда бих казао: «Идеја је нешто што се одвија у мени. Идеја Бога је нешто што будим, али не могу да пробудим у себи. Ја тражим нешто без чега нема живота.» Сад је све у мени и око

мене поново замирало и поново сам хтео да се убијем.

Најзад сам себе испитао и загледао сам шта се то све у мени збива.

Сетио сам се на стотину прилика за смрт и оживљење. Схватио сам да сам живео само у веровању у Бога.

Довољно је бивало да размишљам о Богу и одмах бих оживео. Кад бих заборавио на Њега, кад бих

узневеровао у Њега, и мој живот је пропадао. Шта је то оживљавање и

умирање живота? Кад бих губио веру у постојање Бога као да би

пуцале и моје везе са животом. Да се нисам надао, макар мало, да ћу наћи

Бога, одавно бих завршио са

животом. Али ја сам живео. Кад сам

Га осећао и кад сам Га тражио, ја сам живео. Значи, Он постоји. Он је нешто без Чегга нема живота.

Спознати Бога и живети је једно те исто. Бог је живот. И ако си живео тражећи Бога, живота нема без Бога.»

Све у мени и око мене је синило, јаче него икада пре, и та светлост ме није напустила док сам жив. На тај начин сам се спасио самоубиства, а кад и како се одиграла та промена у мени објаснити нисам могао. Како год да се у мени неопажено и полако губила жеља за животом, а ја сам осећао немогућност живљења, стагнацију и потребу за самоубиством, на исти начин се у

мене почела полако враћати снага живота. Она мени није била нова, то је најстарија снага коју сам осећао у првим данима живота. Са сваког гледишта, вратио сам се назад, према најстаријем, према схватању из дечачких и младалачких дана, то јест, вратио сам се веровању које ме је чинило бивствујућим, које је од мене захтевало нешто. Вратио сам се идеји да ми једини и основни циљ живљења буде да будем добар и у великом складу са очекивањем. Вратио сам се идеји да објашњење овог хтења нађем у оном што је цело човечанство у мени непознатој и далекој прошлости уређивало по свом закону. Укратко, вратио сам се вери у Бога, моралном усавршавању

и традицији која је сачувала смисао живота. Само је нешто било другачије: у оно време сам све ово несвесно прихватао; сад, пак, примећујем да више не бих могао да живим без тога.

Све ово што сам прошао овако могу да објасним:

Кад је било, не знам; на некој обали, ко зна којој, мене су посели у чамац и онда га окренули према супротној обали. У руке су ми гурнули весла и оставили ме самог. Веслао сам колико год сам могао и напредовао. Али, како сам ја ишао напред, тако је струја која ме је носила на мени непознато место, постајала све

бржа. Не примећујући, удаљавао сам се од циља до којег је требало да стигнем. Видео сам да око мене има јако пуно веслача које је понела струја. Док су једни настављали и даље да веслају, други су одавно већ били побацали весла. Огромни чамци, лађе, били су пуни људи. Док су једни настојали да иду против струје, други су јој се препустили. Док сам ја, с једне стране напредујући, с друге гледајући путнике који су остајали у води, заборавио сам на правац који ми је показан. Тачно на средини воде, у метежу разасутих чамаца и лађа, ја сам сасвим био изгубио правац. Док сам се спуштао низ воду, свуда око мене су пролазили

једрењаци, лађе, чамци на весла, са којих су се чули радосни победнички повици морнара који су ми добацивали да нема другог правца. Веровао сам им и заједно с њима сам ишао даље. Отишао сам тако далеко далеко. Тако далеко сам отишао да одједном више нисам могао да чујем ништа осим брзог шума воде у којој сам се изгубио. Видео сам чамце како се ту распадају. Од ужаса због свега што сам ту видео и због онога шта сам преживео, дошао сам себи. Дуго нисам могао да схватим шта ми је било. Испред себе сам видео само ништавило којем сам јурио и које ме је уплашило, нисам нигде видео спаса. Нисам знао шта би требало да

урадим. Тад сам погледао уназад и видео безброј чамаца. Тврдоглаво, упорно се борећи, прелазили су воду. У том трену сам се сетио весала и правца. Окренуо сам назад, уз воду и почео да чамац примичем супротној обали.

Обала је била Бог, правац традиција, а весла слобода која ми је дата. Весла су ми дата да бих допрео до обале, да се спојим с Богом.

ЧЕТВРТО ПОГЛАВЉЕ

ДОКУМЕНТИ

Оригинално руско издање
Толстојеве посланице:

«Мухаммедови хадиси којих нема у Кур'ану»[\[1\]](#)

Књига са садржајем писама размењених између породице Векилов и Толстоја.

* Писмо које је Толстој написао Јелени Векиловој 15. марта 1909. године; «Литературниу АзербAUDјан»

Дергиси, [Но:12](#), 1978, стр. 114

* Зато што је темељни извор вера Бог. Што се тиче учења, то је веровање у Бога и све оно због чега се верује у Бога. У овом смислу, као

што то Толстој каже, да се вере нису исквариле, све би се обединиле у темељима ислама.

* Бахаијево учење на које Лав Толстој скреће пажњу као погрешно је један криви правац који је настао у Ирану под вођством Мирзе Хусејна Али Нурија (1817-1892) којег су његови следбеници прозвати Бахауллахом. Мирза Хусејн Али је ударио темеље овом веровању, објављујући како је Шејх-баба Мирза Али, чији је мурид био и који је убијен у Тебризу 1863. године, од Мухаммедове и других вера обећани Божији Посланик. Након проглашења за Посланика, Мирзу Хусејна су слали у

изгнанство у различите крајеве Османског царства, где је он наставио са ширењем бехаијског учења. Након смрти Мирзе Хусејна (Бахалуллаха) лидерство покрета преузео је његов старији син Абдул-Баха (1844-1957), а кад је он умро, лидерство је прешло у руке најстаријег унука Шевки-ефендије. Бехаизам, који је у почетку изгледао као један исламски правац, временом је изгубио сваки верски карактер. У бехаизму има основа јехудијског и хришћанског учења. Дневно су три пута обављали посебан намаз. Чим се овај мезхеб својим учењем сасвим одвојио од ислама, његови следбеници су престали да Кабу сматрају киблом.

Киблу им је представљала
Бехауллахова кућа. Бехаијско учење
су уредовале две свете књиге. То су
Ел-Икан и Китабу'л-Акдес. Пошто у
нашој земљи нису прихваћени као
нова вера, судском одлуком бр. 2345
и на основу 1252. од 13.10.1962.
године, није дата дозвола за
изградњу посебне богомоље.

* То су Козаци са Дона који су
пребегли у Турску под вођством
атамана Игната Некрасова, након
смиривања Булавинског устанка
1787. године. (Овде је вероватно у
питању штампарска грешка.

Булавински устанак је угушен 1708.
године. [Прим. прев. Р.С.]

* Извор: Шемистан Назирли,
Топограф Генерал Ибрахим
Векилов, Државна библиотека
Азербейџана; Баку «Заман» 2002.
Док. бр. 71277 и 70823

* Равил Амирханов. Татарскаја
Дореволутсјоннаја Пресса (В
Контексте «Восток-Запад»), Казан,
Татарскоје Књижјоје Издателство,
2002; стр. 141-142

* Татар Едебиуати Тарихи, ИИ.
Цилт, Казан, Татаристан китап
несриуат, 1985

[\[1\]](#) Видети у штампаној верзији
превода књиге.